

YOKSULLUK VE GELİR DAĞILIMI EŞİTSİZLİĞİNİ ÖNLEMeye YÖNELİK POLİTİKALARIN SOSYAL ADALET AÇISINDAN İŞLEVSELLİĞİ*

İlker MANAV ¹

Öz

Bireylerin insan onuruna yakışır bir hayat standardına sahip olması için gerekli olan sosyal ve ekonomik kaynakların dünya genelinde yeterli miktarda bulunmasına rağmen kaynakların dağılımında adaletsizliklerin ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Ekonomik büyüme ve verimlilik üzerine yoğunlaşan, ayrıca sosyoekonomik kaynakların yeniden dağıtımına yönelik politikaları zayıflatan küreselleşme süreci ve neoliberal politikalar serbest piyasa ekonomisini ve özel mülkiyet ilişkilerini olumsuz etkileyerek yoksulluğun ve gelir dağılımı eşitsizlerinin artmasına yol açmaktadır. Burada temel problem, kaynakların belirli kesimlerde yoğunlaşarak diğer kesimlerin dezavantajına olacak şekilde eşitsizliklerin derinleşmesidir. Bu anlamda sosyoekonomik eşitsizliklerin makul seviyelerde olması ve kaynakların dağılımında adaletin gözetilmesi amacıyla hakkaniyete zarar vermeden özel mülkiyet haklarının korunması ve serbest piyasa koşullarının toplumun refahına hizmet edecek şekilde düzenlenmesi gerektiği ve bu amaca yönelik devlet politikalarının gerekliliği savunulmaktadır. Çalışmada, belirtilen sebeplerle ortaya çıkan yoksulluğun önlenmesi ve gelir dağılımı eşitsizliğinin daha adil bir seviyeye getirilmesi amaçlarına yönelik olarak uygulanan politikaların “sosyal adalet” düşüncesi bağlamında değerlendirilmesi yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler : Sosyal Adalet, Yoksulluk, Gelir Dağılımı, Gelir Dağılımı Eşitsizliği.

JEL Sınıflandırması : I3.

* Bu çalışma, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi'nde Doç. Dr. Eray ACAR danışmanlığında Dr. İlker MANAV tarafından hazırlanan “Küreselleşen Dünyada Sosyal Eşitlik ve Sosyal Adalet Bağlamında Analitik Bir Çalışma: İsveç Örneği” başlıklı doktora tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

¹ Dr, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, ilker.manav@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-9227-2606.

Atıf/Citation (APA 6):

Manav, İ. (2024). Yoksulluk ve gelir dağılımı eşitsizliğini önlemeye yönelik politikaların sosyal adalet açısından işlevselliği. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(3), 644-666. <http://doi.org/10.25287/ohuiibf.1451499>.

THE FUNCTIONALITY OF POLICIES TO PREVENT POVERTY AND INCOME INEQUALITY IN TERMS OF SOCIAL JUSTICE

Abstract

It is stated that although the social and economic resources necessary for individuals to have a standard of living worthy of human dignity are available in sufficient quantities throughout the world, injustices arise in the distribution of resources. The globalisation process and neoliberal policies, which focus on economic growth and productivity and weaken policies for the redistribution of socioeconomic resources, adversely affect the free market economy and private property relations, leading to an increase in poverty and income inequalities. The main problem here is the concentration of resources in certain segments and the deepening of inequalities to the disadvantage of other segments. In this sense, it is argued that in order to keep socioeconomic inequalities at reasonable levels and to observe justice in the distribution of resources, private property rights should be protected without harming equity and free market conditions should be regulated in a way to serve the welfare of society and state policies are necessary for this purpose. In this study, the policies implemented for the purposes of preventing poverty caused by the mentioned reasons and bringing income inequality to a fairer level are evaluated in the context of the idea of "social justice".

Keywords : Social Justice, Poverty, Income Distribution, Income Distribution Inequality.

JEL Classification : I3.

GİRİŞ

Günümüzde sosyoekonomik eşitsizliklerin ortaya çıkmasına sebep olan faktörlerin başında yoksulluk sorunu gelmektedir. Günümüz dünyasında bazı toplumlar ve bireyler ekonomik zenginliklere fazlasıyla sahipken bazı topluluklar aşırı yoksulluk şartlarında yaşamakta ve sosyoekonomik eşitsizlikler giderek artmaktadır. 20. yüzyılın ikinci yarısında küreselleşme sonucu üretim ve teknolojide önemli gelişmeler yaşanmış ve zenginlik artmış olsa da bu dönemde yoksulluk sorunu çarpıcı bir şekilde büyüyerek kalıcı hale gelmiştir. Öyle ki bu dönemde yoksulluk, gelişmiş ülkeler dahil bütün ülkelerin en çok mücadele ettiği sorunlarından biri haline gelmiştir. Zenginliğin aşırı derecede artmış olmasına rağmen yoksulluğun da bu kadar fazla artış göstermesi sosyal adalet açısından kabul görmemektedir. Sosyal adalet açısından yoksulluk kavramı, sadece gıda yetersizliği olarak değil, eğitim, sağlık, barınma, ulaşım, giyim gibi birçok konudaki yoksunluğu da kapsayan daha insani bir yaklaşımla tanımlanmaktadır.

Sosyoekonomik eşitsizliklerin ortaya çıkmasına sebep olan bir diğer faktör gelir dağılımının adaletsizlikler doğuracak derecede eşitsiz dağılımıdır. Gelir dağılımı eşitsizliği, insanlık tarihi boyunca her toplumda farklı şekil ve düzeylerde var olmuş ve günümüzde hem küresel hem de ulusal düzeyde en yaygın ve en yüksek seviyelerine ulaşarak en önemli sorunlardan biri haline gelmiştir. Gelir dağılımı eşitsizliği sorunu, toplumsal grupların ve bireylerin birbirlerine göre farklı düzeylerde gelir elde etmesi olarak tanımlanmaktadır. Gelir dağılımının nasıl gerçekleştiği hususu, beslenme, sağlık ve eğitim gibi insani gelişme unsurlarını da yakından etkilemektedir. Gelir dağılımı eşitsizliği, bireysel ve toplumsal hayatın sürdürülebilirliğini olumsuz etkilemekte ve bu konuda birçok bireysel ve toplumsal sorunun ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

Sosyal adaleti sağlamaya yönelik uygulanan politikaların başında yoksulluğu önleme ve gelir dağılımı politikaları gelmektedir. Bu politikalar, devletin gelir ve servet dağılımındaki eşitsizlikleri ve yoksulluğu makul bir seviyeye indirmek amacıyla gelir ve servetin mülkiyetine ve kullanımına yönelik tedbirler uygulayarak piyasa işleyişine müdahale etmesi olarak tanımlanmaktadır. Gelir dağılımı eşitsizliğini ve yoksulluğu azaltmaya yönelik politikalar, i) gelirin yeniden dağıtım politikaları, ii) sosyal yardım ve hizmet politikaları, iii) sosyal güvenlik sistemi ve iv) ücret politikaları olmak üzere dört ana grupta toplanmaktadır. Devletin piyasa mekanizmasına sosyal amaçlı müdahalesinin olmadığı durumlarda milli gelirden alınan payların adaletsiz olarak dağıldığı ve yoksulluğun arttığı belirtilmektedir. Vergilendirme sistemi, sosyal transfer harcamaları, sosyal yardım ve hizmet

programları sosyal adalet amaçlı politikalar olup, bu araçlar gelir eşitsizliklerinin ve yoksullukların azaltılması suretiyle tüm bireylere amaçlarını gerçekleştirmeleri ve insan onuruna yaraşır bir hayat sürmeleri amacıyla uygulanmaktadır. Devletin bu tür sosyal amaçlı müdahaleci ve düzenleyici politikaları düşük gelirli kesimlere fırsat eşitliğini sağlamayı, sosyoekonomik hakları genişleterek eşitsizlikleri azaltmayı ve toplumsal refahı artırmayı amaçlamaktadır.

Yoksulluğu ve gelir dağılımı eşitsizliğini azaltmaya yönelik araçlardan bir diğeri sosyal güvenlik sistemidir. Sosyal güvenlik, bireylerin hiç kimseye muhtaç olmadan yaşayabilmesi, kendi istek ve iradeleri dışında gerçekleşen zararlara karşı korunması ve zararın telafi edilmesi amacıyla oluşturulan bir sosyal koruma sistemidir. Sosyal güvenlik, bireyi sadece ekonomik olarak güvence altına almamakta, onurlu bir yaşam için gerekli olan temel bir hakkı sunarak bireyin kişiliğini geliştirmesi sağlanmaktadır. Bu anlamda sosyal güvenlik, zayıf toplumsal grupları koruyarak sosyal adaleti sağlamayı amaçlamaktadır. Geçmişte sadece çalışanlara sosyal bir koruma sağlayan sosyal güvenlik anlayışı, günümüzde yoksullukla mücadeleyi de kapsayacak kadar içeriği genişletilmiştir. Sosyal güvenlik sistemi hastalık, sakatlık, kaza ve emeklilik durumu gibi bazı sebeplerden dolayı çalışma gücünü, sağlığını, gelirini ve refah düzeyini kaybeden bireylere muhtaçlık, yoksunluk ve yoksulluk hallerinden korumak amacıyla belirli bir prim kesintisi karşılığında belirli bir sosyal koruma sağlamaktadır. Sosyal güvenlik uygulamaları, bu durumların zararlarının telafi edilmesini veya olumsuz etkisinin en aza indirilmesini amaçlamaktadır.

Yoksulluğu ve gelir dağılımı eşitsizliğini azaltmaya yönelik bir diğer politika türü ücret politikalarıdır. Ücret, çalışan bireylerin aileleriyle birlikte yaşam standartları üzerinde önemli bir işleve sahiptir. İşveren açısından bir maliyet niteliği taşıyan ücret, toplumsal açıdan da milli gelirin dağılımına ilişkin bir sosyal adalet ölçüsüdür. Ücret politikaları ise ücret seviyesinin belirlenmesine yönelik düzenlemeleri içermektedir. Ücret politikalarının kapsamı ülkelerin gelişmişlik düzeylerine, uygulanan ekonomik sistemlere ve sendikaların sosyoekonomik hayattaki etkinliğine göre farklılık gösterebilmektedir. Sosyal adalet açısından ücretin durumu nominal (parasal) ücret, reel (gerçek) ücret ve asgari ücret olmak üzere üç ücret türüne göre değerlendirilmektedir. Satın alma gücünü gösteren reel ücret ve asgari ücret bireyin hayat standartlarını doğrudan etkilemesi açısından önem kazanmaktadır. Düşük enflasyon politikası, asgari ücret politikası gibi bu tür ücretlerin iyileştirilmesine yönelik uygulanan sosyal ve ekonomi politikaları sosyal adalet politikaları kapsamında değerlendirilmektedir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde sosyal adalet düşüncesinin kavramsal çerçevesi, ikinci bölümünde yoksulluk ve gelir dağılımı eşitsizliği sorunlarının sosyal adalet açısından değerlendirilmesi, son bölümde ise bu sorunlara yönelik uygulanan politikaların sosyal adaleti sağlama işlevi ortaya konmuştur.

I. SOSYAL ADALET KAVRAMININ TANIMI VE KAPSAMI

Sosyal adalet, soyut ve evrensel bir kavram olup, somut bir yaşam tarzına göre değil, rasyonellik ve ihtiyaç üzerine temellendirilmiştir. Genellikle insan hakları açısından formüle edildiği için evrensel bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Sosyal adalet, bir toplumun zenginliğinin, herkesin en azından temel bir asgari yaşam standardına sahip olmasını ve böylece yoksulluğun ortadan kalkmasını sağlayacak şekilde yeniden dağıtılmasında ve belirli eşitliklerin geçerli olmasında devletin görevli olduğu inancına dayanmaktadır. Dolayısıyla sosyal adalet, aslında insanların sahip oldukları mülkiyetleri ile yetenekleri arasındaki herhangi bir bağlantıyı koparma girişimidir. Bu anlamda zengin insanların son birkaç nesil boyunca kendi aralarında yaptıkları faaliyetlerinin bir sonucu olarak sahip oldukları evlerin, arabaların, paranın, tüketim mallarının vb. belirli bir dağılımı sosyal adalet açısından yanlış bulunmakta (Minogue, 1998: 256-260) ve sosyal adalet düşüncesi, belirli ellerde toplanmış bu kaynakların toplumsal huzuru ve bütünleşmeyi sağlayacak şekilde yeniden dağıtılmasını öngörmektedir.

Modern nitelikli ve insan refahı ile ilgili bir kavram olan sosyal adalet kavramı, bir toplum veya grubun kıt kaynaklarının veya ürünlerinin rekabet eden ihtiyaçları veya talepleri olan bireyler arasında nasıl tahsis edilmesi gerektiğini belirten sistem şeklinde tanımlanarak dağıtıcı adalete atıfta bulunmaktadır (Kwok, 2013: 95). Modern dönemin sosyal adalet kavramının antik dönemden beri

görülen dağıtıcı adalet kavramının daha kapsamlı ve geliştirilmiş hali olduğu (Çebi, 2012: 156-157) ifade edilmektedir.

Adalet ve eşitlik gibi liberal eşitlikçilik kavramları dağıtıcı adalet yaklaşımlarının merkezinde yer almaktadır. Adalet kavramı, hakkaniyeti ve eşitliği sağlama, ihtiyaçları giderme gibi ilkeleri kapsarken; eşitlik kavramı insanların iyi yaşamalarına yönelik herkese aynı temel hak ve fırsatlardan yararlanmaları için gerekli siyasi ve ekonomik koşulların oluşturulmasıyla ilgilidir. Dağıtıcı adalet teorileri toplumda malların, yarar ve külfetlerin, yük ve sorumlulukların nasıl ve hangi temelde dağıtılacağı, dağılıma hangi ilkelerin yön vereceği, kimin neyi, ne kadar ve neden alması gerektiği ve dağılıma yönelik hangi kurumsal düzenlemelerin yapılması gerektiği gibi soruları cevaplandırmaya çalışmaktadır. Bu sorular aynı zamanda yoksulluk, eşitsizlik, dezavantajlı olma, marjinalleşme ve dışlanma gibi sosyal adaleti ilgilendiren konuları da içermektedir. Öte taraftan sosyal adalet yaklaşımı ücretler, karlar, barınma, tıbbi bakım, sosyal yardımlar vb. toplumsal faydaların veya ödüllerin ahlaki açıdan olumlu karşılanacak bir dağılımını da içermektedir (Watts & Hodgson, 2019: 117-119). Dolayısıyla sosyal adalet, hangi bireyin neyi ne miktarda alması gerektiği konusunu hayatın tüm yönlerini kapsayacak şekilde değerlendirmektedir.

Bir toplumun sadece ekonomik açıdan ne kadar zengin olduğunun ötesinde, ekonomik kaynaklarının nasıl dağıtıldığını da bilmek gerekmektedir. Bu nedenle, serbest piyasa sistemi, toplumsal refahın bir ölçüsü olan gayri safi yurtiçi hasılanın yükselişini ve ekonomik büyümeyi teşvik etse de, hatta ekonomik büyümeye bağlı olarak insanların hayat standartlarında bir iyileşmeyi sağlasa da, içerisinde ekonomik kaynakların dağıtımına yönelik kaygıları barındırmaktadır. Bu anlamda toplumun genelinin ekonomik büyümeden yararlanmasına, zenginliğin ortasındaki yoksunluk ve sefaletle mücadele edilmesine yönelik adımlar atılması gerekmektedir (Sunstein, 1997: 5-6). Serbest piyasa sisteminde, bireylere iktisadi kararlarında özgürce tercih hakkı tanınırken, ortaya çıkacak sonuçların bireysel çıkarlara mı veya toplumsal çıkarlara mı hizmet edeceği denetlenmemektedir. Dolayısıyla gerçekleşen ekonomik faaliyetlerin karar, uygulama ve sonuç aşamalarında bireysel yararların yanında toplumsal yararların da hesaba katıldığı kurumsal düzenlemelerin yapılması gerektiği önerilmektedir.

Serbest piyasa koşullarında mevcut dağılımlar ve tercihlerin olduğu gibi kabul edilmesi sorunlara sebep olabilmektedir. Aşırı yoksunlukların olduğu, ırk ve cinsiyet eşitsizliğinin yaşandığı ve insanları iyi yaşam koşullarını sağlayacak tercih ve inanç fırsatlarından mahrum bırakıldığı piyasa koşulları büyük ölçüde adaletsiz kabul edilmektedir. Bu anlamda piyasa koşullarına göre kabul edilen mevcut dağılımların insanların yaşam beklentilerinin, istek ve inançlarının gelişiminin üzerindeki etkilerine dikkat etmek sosyal adaleti sağlamak adına önemli olmaktadır. Piyasa koşullarında adaletsizliklerin tespit edilmesi ekonomik kaynakların herhangi bir özel değişime konu olmasını gerektirmemekle birlikte, piyasaların gerçek sonuçları açısından piyasaların yeniden düzenlenmesini gerekli kılabilir. Bu anlamda insanların yaşamını iyileştirecek piyasa teşviklerinin kamusal alanlara yayılmasını sağlayacak çeşitli programların tasarlanması mümkündür. Bu durum, piyasaların terk edilmesi anlamına gelmemekte, sosyal adalet de dahil olmak üzere demokratik hedeflerin piyasa düzenine entegre edilmesini vurgulamaktadır (Sunstein, 1997: 385-386). Böylece serbest piyasa sistemi ile sosyal adalet düşüncesinin hem bireylere hem de topluma hizmet edecek şekilde uyumlu hale getirilmesi hedeflenmektedir.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de bütün toplumlarda politik güç, sosyal konum ve ekonomik kaynaklara sahip olma hususunda büyük adaletsizlikler bulunmaktadır. Dünyanın her yerinde emir veren ve emre riayet eden, itibar gören ve saygı gösteren, ihtiyacından fazlasına sahip olan ve temel ihtiyaçlarını karşılayamayanlar bulunmaktadır (Çebi, 2012: 90). Dünyadaki bütün toplumlarda zenginler ile fakirler arasındaki sosyoekonomik farklar her geçen gün daha da artmakta, mevcut kaynaklar ve zenginlikler oligarşik bir yapıya dönüşerek belirli grupların ellerinde toplanmaktadır. Ayrıca insanların ihtiyaç ve taleplerini karşılamak amacıyla doğadaki kaynaklara yönelme faaliyetleri tüm canlılara zarar verecek şekilde icra edilerek adaletsizliği daha da derinleştirmektedir. Ortaya çıkan güç ve iktidar amaçlı toplumsal ve kurumsal adaletsizlikler sosyal adalet kavramını basit bir şekilde ele alınarak geçiştirilmeyecek kadar önemli bir değer haline dönüştürmektedir (Çebi, 2012: 25). Gelir dağılımı ve yoksulluğu önleme politikalarının, ortaya çıkan bu sosyoekonomik eşitsizliklerin azaltılması ve sosyal adaletin sağlanmasına yönelik gerekli fırsatların sağlanmasında yardımcı olduğu belirtilmektedir.

II. YOKSULLUK VE GELİR DAĞILIMI EŞİTSİZLİĞİ

II.I. Yoksulluk Sorunu

Günümüzde dünyanın bir ucunda fazlasıyla zenginlikler yaşanırken diğer ucunda aşırı yoksulluklar yaşanmakta ve bu iki uç arasındaki sosyoekonomik mesafe giderek artmaktadır. Örneğin 3 milyara yakın dünya çocuk nüfusunun yarısından fazlası hayatını yoksulluk koşullarında yaşamaktadır. Bu bağlamda bu kadar zenginliğin yaşandığı bir dünyada bu kadar yoksulluğun da görülmesi sosyal adalet açısından kabul görmemektedir. Yoksulluk sorunu ülkelerin gelişmişlik düzeyiyle yakından ilişkili olup, gelişmişlik düzeyi düştükçe yoksulluk da artmaktadır. Aynı şekilde yoksulluk sorununun, küresel ve toplumsal gelir dağılımdaki eşitsizliklerle yakından bağlantılı olduğu bilinmekte ve bu sorunun tarihsel ve toplumsal temelleri bulunmaktadır. Gelişmiş Batı ülkelerinde bile gelir dağılımındaki eşitsizliklerin artmasıyla görece olarak yoksulluk artış göstermektedir (Koray, 2020: 309-310).

Siyasi, sosyal ve kültürel boyutlu derin bir konu olan yoksulluk, sadece ekonomik boyutlu bir olgu olmayıp, ekonomik gelişmişlik düzeyinin ötesinde bir içeriğe sahiptir. Son yüz yılda ortaya çıkan ekonomik ve teknolojik gelişmelere rağmen yoksulluğun sürekli artış göstermesi yoksulluğun sadece ekonomik açıdan değerlendirilmemesi gerektiği düşüncesini doğurmuştur. Bu anlamda yoksulluk gelişmişlik düzeyine bakılmaksızın dünyada tüm ülkelerin yaşadığı sosyal ve ekonomik genel bir soruna dönüşmüştür. Gelişmiş Batı ülkeleri olarak tanımlanan Avrupa Birliği ülkelerinde dahi nüfusun beşte biri yoksulluk şartlarında bir hayat sürmektedir. Görülüyor ki yoksulluğun asıl sebebinin üretim veya kaynak yetersizliği değil, bölüşüm ve dağıtım dengesizliğidir (Akbıyık, 2020: 159). Ayrıca yoksulluk kavramı gelir dağılımı, istihdam, ücret konularıyla ve sosyal adalet politikalarıyla yakından bağlantılıdır. Dolayısıyla yoksullukla mücadelenin, siyasi ve ekonomik politikaların bir fonksiyonu olduğu (Koray, 2020: 312-313) kabul edilmektedir.

Yoksulluk kavramının içeriği sürekli değişim göstermekte olup, kavram üzerinde son yıllarda yapılan araştırmalar, yoksulluğun tanımlamasının ötesinde nedenleri ve boyutları üzerine odaklanmaktadır. Yoksulluk kavramı, 1990'lı yıllara kadar düşük gelir olarak tanımlanmış ve maddi boyutuyla değerlendirilmiştir. Son zamanlarda ise özellikle sağlık, eğitim ve çevreden yararlanma gibi temel yeteneklerin-yapabilirliğin olmaması gibi farklı ölçütler yoksulluğun boyutunu belirlemede hesaba katılmaktadır (Temiz, 2008: 62-63). En temel ihtiyaçlarını karşılayamamak, muhtaç olmak ve minimum yaşam düzeylerine sahip olamamak şeklinde tanımlanan yoksulluk kavramı, aynı zamanda ülkelerin sosyoekonomik gelişmişlik düzeyini gösteren önemli bir göstergedir. Yoksulluk, 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren bütün ülkelerin en çok mücadele ettiği ve giderek daha da büyüyen en önemli sorunlarından biri haline gelmiştir (Karagöl & Koca, 2019: 109).

Yoksulluk konusunun daha anlaşılır olması açısından konu farklı boyutlarıyla ele alınmış ve konuyla ilgili çeşitli kavramlar üretilmiştir. Akbıyık'a (2020: 163-164) göre, yoksulluk konusu içinde dikkat çeken bir başka kavram "çalışan yoksullar" kavramıdır. Küresel rekabetin neticesinde daha çok kar elde etmek için işgücü maliyetlerini düşürme çabası dünya çalışan nüfusunun yaklaşık yarısının düşük ücretlerle, sosyal güvenceye sahip olmadan ve elverişsiz fiziki koşullarda kayıt dışı bir şekilde istihdam edilmesine sebep olmaktadır. Böylece çalışıyor gözükken yoksullar grubu meydana gelmektedir. Ayrıca diğer bir etken olarak hizmet sektörünün genişlemesi, kısmi ve esnek zamanlı işlerin çoğalması ücret seviyesini düşürmekte ve çalışan yoksulların sayısını artırmaktadır. Yoksulluk konusuyla ilgili diğer bir kavram ise çocuk yoksulluğudur. Çocuk yoksulluğu, çocuk bireylerin yoksulluğun olumsuz sonuçlarından hane halkına göre daha fazla etkilenmesidir. Yoksulluk, çocuklar üzerinde psikolojik ve fiziksel sorunlara sebep olmakta ve sosyalleşmelerini engellemektedir.

Yoksulluğun farklı bir türü olan kronik yoksulluk kavramı, yoksulluk koşullarının bireylerin yaşamları boyunca devam etmesi ve büyük ölçüde de bu koşulların nesilden nesile aktırılarak çocuklarına geçmesi olarak tanımlanmaktadır. Kronik yoksulluk koşulları, temel insani gereksinimlerden yoksun olma, yani oldukça düşük bir gelire sahip olma, açlık, kötü beslenme, sağlıksız içme suyuna maruz kalma, eğitim ve sağlık hizmetlerine yeterli erişimin olmaması, ayrımcılık ve istismara uğrama gibi durumların varlığını ifade etmektedir. Kronik yoksulluğun temel sebeplerinden

birisi, dezavantajlı sosyoekonomik geçmişe sahip bireylere yeterli fırsat eşitliğinin ve hayata dair amaçlarını gerçekleştirebilecek imkanların sosyoekonomik bir hak olarak tanınmamasıdır (Temiz, 2008: 63).

Yoksulluk konusu ekonomik olarak “gelir yoksulluğu” ve sosyal, sağlık, eğitim, kültür gibi birçok alanı da kapsayacak şekilde “çok boyutlu yoksulluk” olmak üzere iki şekilde değerlendirilmektedir. Dünya Bankasının 2018 verilerine göre dünyada yaklaşık 700 milyon kişi aşırı gelir yoksulluğu yaşarken, 1,6 milyar insan ise çok boyutlu yoksulluk koşullarında hayatını sürdürmektedir (Karagöl & Koca, 2019: 110). BM, geliştirdiği İnsani Gelişme Endeksi (İGE) çerçevesinde yoksulluğu sadece gıda maddelerinin eksikliği olarak görmemekte, eğitim, barınma, ulaşım, giyim gibi konulardaki ihtiyaçları da hesaba katarak daha insani bir yoksulluk tanımı yapmaktadır. Bu hesaplama göre yoksulluk en fazla Afrika ve Güney Asya ülkelerinde bulunmakta, en az ise Batı Avrupa ve ABD’de görülmektedir (Koray, 2020: 311-312). Dünyanın her yerinde farklı boyutlarda olsa da yoksulluk yaşanmaktadır. Birçok gelişmekte olan ülkede kitlesel yoksulluk, gelişmiş ülkelerde zenginliğin ortasında yoksulluk alanları, ekonomik durgunluk nedeniyle geçim kaynaklarının kaybı, afet veya çatışma sonucu ani yoksulluk, düşük ücretli işçilerin yoksulluğu ve aile destek sistemlerinin ve sosyal güvenlik ağlarının dışında kalan insanların mutlak yoksunluğu görülmektedir (Gordon, 2006: 31).

Yoksulluğun ekonomik olarak tanımı tüketim ve refah kaybı olarak ifade edilmektedir. Refah kavramı ise gerçek mallar ve hizmetler yani ekonomik kaynaklar üzerinde hakimiyet olarak tanımlanmaktadır. Kişi kaynaklar üzerinde ne kadar az hakimiyete sahipse, o kadar az refaha sahip olmaktadır ve fakirleşmektedir. Yoksulluk, kaynaklar üzerindeki kontrolün belirli bir düzeyin, yani yoksulluk sınırının altına düştüğü bir durum olarak tanımlanmaktadır (Goedhart, Halberstadt, Kapteyn, Van Praag, 1977: 504). Yoksulluğu gelir, tüketim ve refah gibi ölçüler kullanarak ekonomik refah açısından ele alan yaklaşımlar mutlak yoksulluk ve göreceli yoksulluk gibi kavramları üretmişlerdir.

Mutlak yoksulluk, bireyin veya ailenin yaşamını sürdürmesi için gerekli olan asgari refah seviyesine ulaşmasını sağlayan ihtiyaç maddelerini elde edememesi şeklinde ifade edilmektedir. Burada belirtilen asgari ihtiyaç maddeleri, öncelikle gıda (asgari kalori miktarı) olmak üzere giyinme, barınma, ısınma gibi temel ihtiyaçlardan oluşmakta ve bu ihtiyaçları karşılayabilecek gelire sahip olamayanlar yoksul kabul edilmektedir. (Akbiyık, 2020: 161; Yüksek Arabacı, 2016: 184). Mutlak yoksulluk içerisinde bulunan kişilerin sayısı, genellikle belirli bir minimum gelir düzeyinin altında (örneğin günlük bir veya iki doların altında) yaşayan insanların sayısı ile hesaplanmaktadır. Fakat ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ve satın alma gücü pariteleri arasındaki farklılıklara bağlı olarak yoksulluk sınırı da farklı hesaplanabilmektedir. Mutlak yoksulluk düzeyini, aile büyüklüğüne bağlı olarak en temel mal ve hizmet ihtiyaçları ve bu ihtiyaçlara yönelik mal ve hizmetlerin fiyatları belirlemektedir. Bu belirleyici faktörlerden hareketle para birimi ile ifade edilen bir yoksulluk çizgisi hesaplanmakta ve geliri bu çizginin altında olanlar yoksul olarak tanımlanmaktadır (Öztürk & Çetin, 2009: 2665-2666).

Wagle, ekonomik refah yaklaşımına ait bir diğer yoksulluk türü olan göreceli yoksulluk hakkındaki düşüncelerini mutlak yoksulluk tanımının yetersizliğini vurgulayarak dile getirmektedir. Bu bağlamda bir kişinin yoksul olup olmadığı hususu, yalnızca kendisinin ne kadar gelire sahip olduğuna bağlı olmayıp, aynı zamanda toplumdaki diğerlerinin ne kadar gelire sahip olduğuyula da ilişkili olduğu ifade edilmektedir (2002: 156-157). Dolayısıyla mutlak yoksulluk hesabı gerçeği yansıtmada konusunda yetersiz kabul edildiği için göreceli yoksulluk kavramı geliştirilmiştir. Bu anlamda, bireyin yaşadığı ülkenin ya da bölgenin ortalama gelirinin belirli bir oranı (genellikle % 50’si) göreceli yoksulluk sınırı olarak kabul edilmektedir. Yani göreceli yoksulluk kavramı ile bireyin yaşadığı topluma göre geçinme koşulları hesaplanmaktadır (Koray, 2020: 312). Göreceli yoksulluk, temel ihtiyaçlarını karşılamasına rağmen toplumun genel refah seviyesinin altında bir yaşam standardına sahip olan birey ve aileler için kullanılmaktadır (Akbiyık, 2020: 162; Yüksek Arabacı, 2016: 185). Göreceli yoksulluk, bireylerin kendisini biyolojik olarak değil, toplumsal olarak yeniden üretebilmesi için gerekli tüketim ve yaşam düzeyinin belirlenmesini içermektedir. İhtiyaç duyulan minimum kalori miktarının yanı sıra, kültürel ve sosyal açıdan zorunlu tüketim mallarının hesaba katılmasıyla saptanan göreceli yoksulluk sınırının, bir ülkenin genel yaşam düzeyini ve ülke içindeki sosyoekonomik eşitsizlikleri göstermesi açısından faydalı olduğu (Öztürk & Çetin, 2009: 2666) belirtilmektedir.

Mutlak yoksulluk kavramı dünyanın herhangi bir yerinde asgari düzeyde geçinebilmek için gerekli olan parasal gücü ifade ederken, göreceli yoksulluk toplumun diğer bireylerinin sosyoekonomik durumlarını da hesaba katmaktadır. Gelir dağılımı adaletsizliklerinin tespit edilmesinde mutlak yoksulluk kavramı yerine göreceli yoksulluk kavramının kullanılması yerinde olacaktır. Göreceli yoksulluk, zenginliğin toplumun geneline yayılıp yayılmadığının tespitini kolaylaştırmaktadır.

Kapasite yaklaşımının öncüsü olan Amartya Sen, kalkınmayı faydanın veya parasal gelirin maksimize edilmesi değil, insan yeteneklerinin genişlemesi olarak ifade etmektedir. Dolayısıyla kapasite yaklaşımı, refah ölçüsü olarak parasal geliri reddetmekte ve bunun yerine değerli bir yaşam sürme özgürlüğünün göstergelerine odaklanmaktadır. Bu yaklaşıma göre, yoksulluk, belirli hayati işlevleri yerine getirme konusunda yeterli seviyede temel yeteneklere ulaşamama olarak tanımlanmaktadır. Kapasite yaklaşımına göre refah kavramı, insan potansiyelinin gerçekleştirilmesi olarak ifade edilmekte ve yaşam kalitesini karakterize eden sonuçlara vurgu yapılmaktadır (Laderchi, Saith, Stewart, 2003: 253). Böylece örtülü olarak eğitim, sağlık ve diğer alanlarda fırsat eşitliğinin önemine vurgu yapılmakta ve bireylerin belirli refah kapasitesini geliştirebilmesi için doğru zamanda gerekli fırsatlara ulaşabilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Yoksulluk, sadece gelirden yoksun olmanın ötesinde, ekonomik, sosyal ve siyasal açıdan birçok konuda eksikliğin yaşandığı karmaşık bir sorundur. Ekonomik anlamda yoksulluk gelirden, kaynaklardan ve aynı zamanda fırsatlardan da yoksun olmayı içermektedir. Niteliksel eksiklikler, coğrafi koşullar, ayrımcılık ve dışlanma, eğitim düşüklüğü gibi faktörler bireyin iş bulabilmesini, işgücü piyasasına katılım sağlamasını ve sonuç olarak yaşam standartlarını geliştirmeleri için gereken fırsatlara ulaşmalarını engellemektedir. Aynı zamanda, yetersiz beslenme ve sağlık hizmetlerine erişim eksikliği sonucunda ortaya çıkan elverişsiz sağlık koşulları da fiziksel ve zihinsel gelişimini olumsuz etkilemekte ve bireylerin istihdama katılımlarını kısıtlayabilmektedir (Gordon, 2006: 30, Temiz, 2008: 68). Siyasi, ekonomik ve sosyal alanlardaki hakların, fırsatların ve imkanların bireylerin kullanımına sunulması bireysel kapasiteyi doğrudan etkilemekte ve yaşam standardının iyileştirilmesini sağlamaktadır.

Yoksulluğun yeni bir boyutu olarak ortaya çıkan sosyal dışlanma kavramı, ekonomik yetersizlik, devletle ve kamu hizmetleriyle bağlantı kuramama, temel ihtiyaçlarını karşılayamama, istihdamdan dışlanma, siyasal katılımdan dışlanma, yoksulluk, yalnızlık, sosyalleşememe, eğitim hakkından mahrum kalma, problemlerle bir aileye mensup olma gibi konuları da kapsayan çok boyutlu bir yoksulluğu işaret etmektedir. Bu anlamda sosyal dışlanma kavramının, ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel konularda ötekileştirme içermesi yönüyle geleneksel yoksulluk tanımlamasını aşan bir niteliğe sahip olduğu (Akbiyık, 2020: 165-166) belirtilmektedir.

Yoksulluğun nedenleri bireysel ve yapısal olmak üzere iki kategoride sınıflandırılmaktadır. Bireysel nedenler; bireyin eğitim, nitelik, cinsiyet, sağlık gibi konularda yetersiz olmasından kaynaklanan durumları içermektedir. Yapısal nedenler ise; kültürel yapı, iklim durumu, kamu politikaları, gelir dağılımındaki eşitsizlikler, ücretlerin düşüklüğü, kentleşme, iç ve dış göç, bölgesel ve sektörel farklılıklar, hane halkı büyüklüğü, emek piyasasının yapısı ve kayıt dışı istihdam durumu, işsizlik artışı, üretim, tüketim ve ekonomide yaşanan dalgalanmalar, çok uluslu şirketlerin güçlenmesi ve yıkıcı küresel rekabet, savaşlar, krizler, doğal afetler, salgın hastalıklar gibi faktörlerden oluşmaktadır (Akbiyık, 2020: 167; Yüksek Arabacı, 2016: 186-187). Son zamanlarda gelişmiş ülkeler de dahil dünya genelinde yoksulluğun artmasının nedenleri arasında, üretim biçiminin değişmesi, esnek istihdam gibi standart dışı çalışma şekillerinin artması, kamu harcamalarının kısıtlanması, sosyal transferlerin azaltılması, düşük ücretli işlerin sayısının artması, işsizliğin artması ve kalıcı hale gelmesi, yaşlı nüfusun fazla olması, sosyal dışlanma gibi durumlar da (Koray, 2020: 320) belirtilmektedir.

Öztürk & Çetin (2009: 2668-2669) ise yoksulluğun nedenlerini şu şekilde sıralamaktadır:

1. Ekonomik konjonktürün bozulması,
2. Geleneksel yapıların çözülmesi ve sosyal güvenlik sisteminin oluşturulamaması,
3. Küresel finans sermayesinin ulusal ekonomiye etkisi ve ekonomik krizler,
4. Gelir dağılımında uçurumlar meydana gelmesi,
5. Demografik yapının değişmesi ve göç hareketlerinin artması,
6. Kayıtdışı ekonominin gelişimi ve sendikalaşma hareketlerinin zayıflaması,
7. Adaletsiz vergi sistemi,

8. Yüksek faiz ve rant ekonomisi,
9. Doğal afetlerin yıkıcı sonuçları,
10. Çalışamayacak durumda olan engelli bireylerin sayısının fazla olması,
11. Bireylerin yetenek ve kapasite olarak farklılık göstermesi,
12. Miras yoluyla elde edilen servetler,
13. Piyasada tekelleşme hareketlerinin olması,
14. Devlet teşviki politikalarının başarısız olması,
15. Yüksek enflasyon ve işsizlik oranları.

Yoksulluğun nedenlerine ilişkin açıklamalar incelendiğinde, bireysel, toplumsal, ekonomik, siyasi, çevresel ve kültürel birçok faktörün bireyleri yoksullaştırdığı görülmektedir. Dolayısıyla yoksulluk sorununun sadece ekonomi politikalarıyla çözülmesinin mümkün olmadığı ve multidisipliner bir yaklaşımla çok boyutlu yoksulluk politikalarının oluşturulması gerektiği anlaşılmaktadır.

Yoksulluğun artarak devam etmesinin önemli nedenlerinden bir diğeri küresel kapitalist süreç olduğu belirtilmektedir. Yoksulluğu önlemek için uygulanan sosyal ve ekonomik politikalar genellikle başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Dünya ekonomisi üzerinde oldukça etkili olan küresel kapitalist sistemin, çıkarlarına uygun olarak uyguladığı siyasi ve ekonomik politikalarla gelişmekte olan ülkeleri sömürge haline getirdiği ve bu ülkelerde gelir eşitsizliğini artırarak toplumları daha da yoksullaştırdığı belirtilmektedir. Ayrıca ülkeler teknolojik gelişmelerle birlikte emek yoğun üretimden sermaye yoğun üretime doğru geçiş yapmış ve böylece birçok insan ya işsiz kalmış ya da düşük ücretle kayıt dışı olarak sağlıksız koşullarda çalışmak zorunda kalmıştır. Bütün bu süreçlerin sonucu olarak da yoksulluk sorununun artarak devam etmesi için gerekli şartların oluşturulduğu iddia edilmektedir. Küreselleşme süreciyle birlikte sadece gelişmekte olan ülkeler değil gelişmiş ülkelerde de yoksulluk sorunu derinleşerek artmaktadır. 1980'lerin başından itibaren bu ülkelerde uygulanan neoliberal politikalar neticesinde gelir dağılımının bozulduğu, işsizlik oranlarında artışlar yaşandığı ve kamu hizmetlerine yönelik harcamalarda kısıtlamalar yapıldığı (Erkul & Demir-Erkul, 2019: 12-15) ifade edilmektedir.

Dünya Bankası'nın 2015 verilerine göre dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 10'u günlük 1,9 doların altında gelire yaşayan mutlak yoksullardan oluşmaktadır. Yoksulların yarısı Sahra-Altı Afrika' da yaşarken, dünya yoksul nüfusunun çoğunluğu kırsal alanda yaşayanlar, gençler ve eğitimsizlerden oluşmaktadır. Dünya Gıda ve Tarım Örgütü' nün 2016 verilerine göre ise dünya nüfusunun dokuzda biri açlık tehdidi yaşarken, bunların büyük çoğunluğu Afrika ve Güney Asya ülkelerinde bulunmaktadır. Yine 2019 verilerine göre dünya nüfusunun yarısı Dünya Bankasının orta gelir olarak belirlediği 5,5 dolar gelirin altında yaşamaktadır. Öte yandan dünyanın en zengin 26 kişisinin sahip olduğu servet, dünyanın en yoksul nüfusunun yarısının sahip olduğu servete eşit olduğu (Koray, 2020: 314-315) belirtilmektedir.

İngiltere'de Oxford Üniversitesi'ne bağlı bir sivil toplum kuruluşu olarak faaliyet gösteren OXFAM'ın yoksulluğa dair yayınladığı rapora göre dünya nüfusunun yüzde 13,5'i aşırı yoksulluk (açlık sınırı) şartlarında yaşamakta, yüzde 14'ü yetersiz beslenmekte, yüzde 16'sı temiz su kaynaklarına ulaşamamakta, her yıl iki milyona yakın çocuk yetersiz beslenmekten dolayı ölmektedir. Yoksulluk en çok kadınları ve çocukları olumsuz etkilemektedir. Yoksulluktaki artışa paralel olarak dünyanın bazı kesimleri için aşırı zenginleşme durumlarının devam ettiği görülmektedir. Dünyanın en zengin yüzde birinin geliri son yirmi yılda yüzde 60 artarken, dünyanın en zengin 100 kişisi her yıl ortalama 240 milyar dolar daha zenginleşmektedir. OXFAM'a göre bu paranın miktarı, dünyadaki yoksulluk sorununun dört katı büyüklüğündedir (Akbyık, 2020: 159-160).

Yukarıda belirtilen sayısal verilerden anlaşıldığı üzere yoksulluğun üretim eksikliğinden veya kaynak yetersizliğinden değil, fazlaca bulunan kaynakların adaletsiz dağılımından kaynaklandığı görülmektedir. Özellikle 1980 sonrasında dağılımdaki adaletsizliğin oldukça derinleştiği ve nüfus artışıyla birlikte yoksulluğun da giderek arttığı anlaşılmaktadır. Güçlü sosyoekonomik geçmişe ve konuma sahip bireylerin ve toplumların ise gücünü korumanın ötesinde daha da arttırdığı düşünülmektedir.

II.II. Gelir Dağılımı Eşitsizliği Sorunu

Gelir dağılımı eşitsizliği sorunu, sosyoekonomik eşitsizlikleri doğuran en önemli faktörlerdendir. Çeşitli sebepler sonucu artan gelir dağılımı eşitsizliğine gerekli müdahaleler yapılmadığı takdirde dezavantajlı konumda olan bireylerin insan onuruna yakışır bir yaşam standardına kavuşamadığı ve böylece kendini gerçekleştirme yönünde olan imkanları elde edemediği görülmektedir. Dolayısıyla toplumsal uzlaşmanın ve sosyal adaletin sağlanması için gelir dağılımı eşitsizliğinin azaltılması gerekmektedir. Burada eşitsizlik kavramıyla adaletsiz sonuçlar doğuran eşitsizlikler kastedilmekte olup, mutlak eşitliğin sağlanması anlamına gelmemektedir. Çünkü mutlak eşitliğin sağlandığı bazı durumlarda hakkaniyet açısından bir takım adaletsiz sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Ulaşılmak istenen en ideal sonuç ise adaletsizliklerin olmadığı makul farklılıkları yakalamaya çalışmaktır.

Gelir dağılımı eşitsizliği sorunu, en basit şekliyle, toplumda var olan grupların ve bireylerin birbirlerine kıyasla farklı düzeylerde gelir elde etmesi olarak tanımlanmaktadır. Gelir dağılımı eşitsizliğinin küresel olarak gerçekleşmesi ise, dünya genelinde bireysel ve toplumsal gelir farklılıklarının ortaya çıkması olarak ifade edilmektedir. Bireyler ve gruplar arasında gelir farklılığı ne kadar büyük olursa gelir eşitsizliği de o kadar derinleşmektedir. Gelir dağılımı eşitsizliği, insanlık tarihi boyunca her dönemde ve her toplumda farklı şekil ve düzeylerde olsa da varlığını devam ettirmiş, günümüzde ise en yaygın ve en yüksek seviyelerine ulaşmıştır. İnsanların yaşam koşulları üzerinde etkili olan gelir eşitsizliği, sermayenin belli bir grubun eline toplanmasına, toplumsal hayata zarar verecek ekonomik ve siyasi istikrarsızlığın ortaya çıkmasına ve böylece yatırımların ve büyümenin engellenmesine sebep olmaktadır. Bu yüzden son dönemlerde gelir eşitsizliği, yoğun bir şekilde ekonomik ve siyasi tartışmaların odağında yer almaktadır (Akbakay & Barak, 2020: 19).

Günümüzde artan gelir eşitsizliklerinin, ekonomik olduğu kadar siyasal anlamda da sorunlara sebep olduğu ve siyasal hak ve özgürlükler, eşitlik, demokrasi, halkın siyasal katılımı gibi siyasal gelişmelere zarar verdiği belirtilmektedir. Ayrıca artan gelir eşitsizliklerinin ekonomik gelişmeyi engellediği ve toplumsal dayanışmayı yok ettiği iddia edilmektedir. Gelirin nasıl dağıldığı konusu, insani gelişmenin en önemli unsurları olan beslenme, sağlık ve eğitim gibi alanlardaki imkanları da yakından etkilemektedir. Dolayısıyla gelir dağılımındaki eşitsizliklerin telafi edilebilmesi için devletin eşitsizliği azaltıcı yeni ekonomik modeller oluşturması ve buna uygun birtakım bölüşüm politikaları uygulaması gerektiği önerilmektedir (Koray, 2020: 288-290). Ekonomik gücün belirli grupların elinde toplanması, siyasi gücün dağılımını da olumsuz etkilemekte ve kaynakların verimsiz kullanılması, yatırımların kısıtlanması, siyasi krizlerin ortaya çıkması gibi birçok problemi beraberinde getirmektedir (Karagöl & İpek, 2019: 84). Böylece sosyal, ekonomik ve siyasi yönden dezavantajlı konumda olan bireyler açısından adaletsizlikler ortaya çıkmakta ve toplumsal barış sağlanamamaktadır.

Dünyadaki birçok problem, ekonomik gelişmelere yani kaynakların dağılımında ve paylaşımında ortaya çıkan adaletsizliklere dayandırılmaktadır. Kaynakların adil dağılımı bireysel ve toplumsal hayatı sürdürülebilir kılarken, bu konuda adaletsizliklerin yaşanması birçok bireysel ve toplumsal sorunu beraberinde getirmektedir (Karagöl & İpek, 2019: 75). Gelir dağılımında adaletin sağlanması ve eşitsizliklerin önlenmesi ekonomik gelişmişliğin yanında sosyal-ekonomik haklara yönelik uygulanan politikalarla da bağlantılıdır. Piyasada ortaya çıkan kaçınılmaz eşitsizliklerin vergi politikası, sosyal politika ve gelir transferleriyle telafi edilmesi gerektiği (Koray, 2020: 287-288) ifade edilmektedir.

Ekonomide var olan farklı üretim ilişkilerine bağlı olarak gelir üretim faktörlerine, toplumdaki bireylere, sektörler ve bölgelere göre farklı dağılımlar göstermektedir (Akbıyık, 2020: 155-156; Karagöl & İpek, 2019: 78). Gelirin üretim faktörleri arasındaki dağılımına fonksiyonel gelir dağılımı denilmekte ve milli gelirin ücret, faiz, rant ve kar arasındaki bölüşümünü göstermektedir. Toplam gelirin toplumu oluşturan tüm bireyler, aileler ve gruplar arasındaki dağılımı ise kişisel gelir dağılımı olarak ifade edilmektedir. Kişisel gelir dağılımı verileri, ülkeler arasındaki ve bir ülke içindeki bireyler arasındaki gelir dağılımı eşitsizliklerini karşılaştırma imkanı sunması ve toplam gelirin meslek, eğitim, yaş, sektör, bölge, cinsiyet gibi sosyoekonomik faktörlere göre dağılımını göstermesi açısından önem taşımaktadır (Yüksek Arabacı, 2016: 178-179). Sektörel gelir dağılımı ise, milli gelirin tarım, sanayi, hizmet ve ticaret gibi sektörler için dağılımını ve son olarak bölgesel gelir dağılımı, gelirin coğrafi bölgelere göre dağılımını göstermektedir (Akbıyık, 2020: 155-156; Karagöl & İpek, 2019: 78).

Gelir dağılımı, gelirin ve zenginliğin küresel ve ulusal düzeyde nasıl bölüşüldüğünü göstermektedir. Zenginliğin küresel düzeydeki dağılımı ülkelerin ürettiği GSYİH rakamları ile yakından ilgiliyken, ulusal düzeydeki dağılım hakkındaki bilgiyi nüfusun çokluğuna bağlı olarak milli gelirin nüfus sayısına bölünmesiyle elde edilen kişi başına düşen milli gelir düzeyi vermektedir. Fakat kişi başı milli gelir hesabı, ülkenin ortalama gelirini göstermekte, fakir ve zengininin nasıl bir yoğunluğa sahip olduğu konusunda yanıltıcı olmaktadır. Gelir dağılımının gerçekçi bir şekilde görülebilmesi için toplam nüfusun toplam gelirden aldığı paylara göre yüzde birlik, beşlik, onluk ve yirmilik dilimlere (nüfusun en zengin %1'i, en fakir %5'i gibi) ayrılması ve her dilime düşen gelir miktarının hesaplanması gerekmektedir. Dilimler arasındaki gelir farkları, gelir dağılımının nasıl bir seyir izlediğini göstermektedir (Koray, 2020: 286). Buna göre, toplam gelir oransal olarak nüfusun geneline ne kadar yayılıyorsa ve en yüksek gelirli nüfusun toplam gelirden aldığı pay en düşük gelirli olanların aldığı paya ne kadar yakın ise gelir dağılımı o kadar adil gerçekleşmektedir. Böyle bir oransal dağılımın istikrarlı olması durumunda gerçekleştirilecek her iyileşme toplumun geneline yansıtacaktır.

Sahip olunan servet eşitsizliği, ücret farklılıkları, nüfus artış hızının yüksek olması ve yoğun göç olgusunun yaşanması gibi demografik faktörler ve yüksek işsizlik oranı, cinsiyet, ırk, yaş, yetenek, eğitim, aile gibi sosyoekonomik faktörler gelir dağılımı eşitsizliğinin nedenleri olarak belirtilmektedir (Yüksek Arabacı, 2016: 182-183). Ayrıca gelir dağılımındaki eşitsizliğini artıran temel faktörler arasında, piyasaların küreselleşmesi, finansal hareketlilik, teknolojik gelişmeler ve iş gücü piyasasını koruyan kuralların esnetilmesi gibi gelişmelerin de olduğu belirtilmektedir. Emek verimliliğinin artmasına rağmen reel ücretlerin düşmesi ve işgücünü koruyucu tedbirlerin zayıflatılması bu sorunun temel sebepleri arasında gösterilmektedir (Koray, 2020: 300-301). Bununla birlikte dünya genelinde gelir dağılımını belirleyen faktörleri, ülkenin gelişmişlik düzeyi, küreselleşme, ücret seviyesi, üretim ve teknoloji şeklinde sıralamak da mümkündür (Karagöl & İpek, 2019: 85).

Sömürgecilik ve Uzak Doğu ticaretiyle başlayan ve sanayileşmeyle devam eden sermaye birikimi Batı Avrupa ülkelerini avantajlı konuma getirmiş ve ülkeler arasındaki gelir dağılımının yapısı, eşitliklerin derinleşmesi şeklinde sonuçlanmıştır. Tarihsel avantajlarını sürdüren gelişmiş ülkeler günümüzde üretim kapasitesi, teknolojik gelişme, ticaret hacmi, sermaye birikimi gibi birçok konuda üstünlüklerini artırarak devam ettirmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ise yerli üretimin yetersiz olması ve ekonomik büyüme ve gelir artışlarının küresel şirketlerin buralarda yapacakları yatırımlara endeksliliği sebebiyle dışa bağımlılık ortaya çıkmaktadır. Yabancı yatırımların gelişmekte olan ülkelerdeki beklentisinin yatırım ve üretim maliyetlerinin düşürülmesi şeklinde olması sebebiyle işgücü ücretleri de aşağı yönlü baskılanmaktadır. Dolayısıyla gelişmekte olan ülkelerde, ekonomik büyüme ve gelir artışı sağlansa da bu ülkelerindeki mevcut gelir eşitsizliklerinin giderilebilmesi sermayenin ve zenginliğin belirli ellerde toplanması sonucunda imkansız hale gelmektedir. Sonuç olarak gelişmiş ülkeler ile diğerleri arasındaki gelir ve zenginlik farkının telafisi mümkün olmayacak şekilde her geçen gün arttığı (Koray, 2020: 290-291) ifade edilmektedir.

Günümüzde ülkelerin üretim ve iletişim ağlarıyla birbirine bağlanarak bütünleştiği ve dünyanın tek merkezli küresel bir köye dönüştüğü iddia edilmekle birlikte küreselleşme sonucu ülkelerin zengin ve fakir olarak parçalandığı ve kutuplaştığı şeklinde de tespitler dile getirilmektedir. Bu anlamda kişi başına düşen milli gelir açısından en zengin ülke ile en fakir ülke arasındaki farkın 1980'den sonra 30 kattan 70 kata çıktığı belirtilmektedir. Örneğin 2016 verilerine göre ABD' de kişi başına düşen gelirin Somali'ye göre 177 kat daha fazla olduğu görülmektedir. Yine ülkeler yüzdelik gruplara ayrılarak incelendiğinde zengin ülkelerde kişi başına düşen gelir ortalama 40 bin dolar civarında iken, fakir ülkelerde bu rakam 2.500 dolar seviyelerine düşmektedir. Ülkeler sahip oldukları toplam milli gelir (GSYİH) açısından karşılaştırıldığında ise manzara değişmemekte ve en fazla gelire sahip ülkeler (ABD, Çin vs.) ile en az gelire sahip ülkeler (Afrika ülkeleri) arasında farkın kapanması mümkün olmayan bir büyüklüğe ulaştığı görülmektedir. Başka bir göstergeye göre küresel gelirin %63'üne zengin ülkeler sahip olurken, %0,3'ünü fakir ülkeler elde etmektedir. Kişi başına ortalama gelir değil de kişilerin aldığı gerçek gelir dikkate alındığında dünyadaki en zengin %8'in gelirin yarısını aldığı görülmektedir. Bütün bu göstergeler sadece gelir farkını ortaya koymamakta, hak ve özgürlükler, hukuk, eğitim, sağlık, demokrasi gibi birçok konuda yaşanan eşitsizliklerin altında yatan temel sebebi de açıklamaktadır. Zengin ülkelerin, sosyal politikalara daha fazla ağırlık verdiği ve BM'nin geliştirdiği "İnsani Gelişme Endeksine" göre insani gelişme açısından üst sıralarda yer aldığı görülmektedir. Yani ortaya çıkan gelir

eşitsizliğinin niteliğinin yerle ilgili olduğu ve bireyin dağılımda nasıl bir durumda olacağını kişinin doğduğu ülkeyle bağlantılı olduğu (Koray, 2020: 292-295) belirtilmektedir.

Gelir dağılımı eşitsizliğine sebep olan faktörler genel olarak değerlendirildiğinde, çoğunlukla küreselleşme ve neoliberal politikaların etkilerinden bahsedilmekte ve gelişmekte olan ülkelerin bu süreçten daha fazla etkilendiği belirtilmektedir. Bu anlamda gelişmiş ülkeler karşısında geçmişten gelen dezavantajlı konumlarını güçlendiremeyerek aradaki farklılığın adaletsizliğe dönüşmesi, kırılgan ekonomilerinin yaşanan krizlerden daha çok etkilenmesi, teknolojik gelişmelerin yakalanamaması, işgücü piyasasında aksaklıklar yaşanması gibi durumlar gelişmekte olan ülkelerin küreselleşme ve neoliberal politikaların sunduğu avantajlardan yararlanamamasına, hatta daha çok dezavantajlı konuma gelmesine yol açmaktadır. Süreç olarak başlangıçta ekonomik kalkınmanın gerçekleştiği, sonrasında ise hayat standartlarını yükseltecek paylaşımcı refah anlayışının devreye girdiği düşünüldüğünde ekonomisi zaten kötü durumda olan ülkeler açısından gelir dağılımı adaletsizlerinin yaşanması kaçınılmaz olmaktadır.

III. SOSYAL ADALETİ SAĞLAMAYA YÖNELİK YOKSULLUK VE GELİR DAĞILIMI POLİTİKALARI

Yoksulluk ve gelir dağılımı eşitsizliği sorunları daha önceki bölümde belirtildiği üzere toplumsal bütünlüğü bozan, huzursuzlukları artıran, sadece ekonomik değil birçok boyutu ve nedeni bulunan ve sosyoekonomik eşitsizliklerin artmasına sebep olan sorunların başında gelmektedir. Bu sorunlar insanların yaşam standartlarını düşürdüğü gibi, bireylerin toplumdan dışlanmasına da sebep olmaktadır. Devletler bu sorunları önlemek veya azaltmak için bazı politikalar uygulamakta ve sosyal adaleti sağlamaya çalışmaktadır.

Yoksulluğu önleme ve gelir dağılımı politikaları, devletin gelir ve servet dağılımındaki eşitsizlikleri ve yoksulluğu makul bir seviyeye indirmek amacıyla gelir ve servetin mülkiyetine ve kullanımına yönelik tedbirler uygulayarak piyasa işleyişine müdahale etmesi olarak tanımlanmaktadır. Buradaki devlet müdahalesi, dağılım öncesi olabileceği gibi, dağılım sonrasında ortaya çıkan olumsuzlukları gidermeye yönelik de olabilmektedir. Sadece piyasa koşullarının geçerli olduğu bir yapıda ortaya çıkan sonuçlardan olan gelir eşitsizliği ve yoksulluk toplumsal nedenlerden dolayı devlet müdahalesini gerektirmektedir. Engelli, yaşlı, malul durumda olup çalışamayanların belirli bir gelire ihtiyaç duymaları, çalışabilecek durumda olmasına ve iş aramasına rağmen iş bulamadığı için gelir kaybı yaşayanların olması ve dolayısıyla toplumda sosyal adaletin sağlanmasının gerekliliği gibi nedenlerden dolayı yeniden dağıtım araçlarına başvurulması gerektiği (Yüksek Arabacı, 2016: 188) ifade edilmektedir.

Gelir dağılımı konusu ekonominin genel durumu, ekonomik büyüme ve istihdam düzeyiyle yakından bağlantılıdır. Ayrıca uygulanan sosyal politikalar da gelir dağılımı üzerinde belirleyici bir role sahiptir. (Koray, 2020: 301). Devletin ekonomiye gerekli müdahaleler yapmaması durumunda üretim ve bölüşüm süreçlerinde gelir eşitsizliğine sebep olan sonuçlar ortaya çıkmakta, yoksulluk ve işsizlik gibi sosyoekonomik sorunlarla karşı karşıya kalınmaktadır. Devletin gerek gelir dağılımındaki adaletsizlikleri gerekse yoksulluk problemlerini azaltabilmesi için sosyal devlet anlayışı gereği hareket etmesi, sosyal politikalar uygulaması ve sosyal yardımlar sunması gerektiği (Karagöl & İpek, 2019: 97-98) belirtilmektedir.

Görüldüğü üzere gelir dağılımı eşitsizliğini ve yoksulluğu önlemek için ekonomi politikaları tek başına yeterli olmamakta, çok yönlü politikaların uygulanması gerekmektedir. Gelir dağılımı eşitsizliğini ve yoksulluğu azaltmaya yönelik politikalar; 1) Vergilendirme ve mali düzenlemeleri içeren gelirin yeniden dağıtım politikaları, 2) Sosyal hizmet ve sosyal yardım politikaları, 3) Sosyal güvenlik sistemi ve 4) Ücret politikaları olmak üzere dört ana grupta toplanmaktadır.

III.I. Gelirin Yeniden Dağılımı Politikaları

Gelirin birincil dağılımında ortaya çıkan adaletsizliklerin düzeltilmesi konusunda sosyal refah devleti uygulamaları öne çıkmaktadır. Sosyal refah devleti anlayışı tüm bireylere amaçlarını gerçekleştirmeleri ve insan onuruna yaraşır bir hayat sürmeleri amacıyla gelir eşitsizliklerinin azaltılmasına yönelik uygulanan gelirin ikinci dağılımını, doğrudan veya dolaylı olarak sağlanan sosyal yardım ve hizmet politikalarını kapsamaktadır. Gelirin yeniden dağılımı politikalarının en önemli amacı gelir dağılımında adaleti sağlamaktır. Devlet gelir ve harcama politikaları uygulayarak birinci dağılımda ortaya çıkan adaletsizlikleri ikincil bir dağılımla azaltmaya çalışmaktadır. Devletin bu müdahaleci ve düzenleyici yaklaşımı, düşük gelirli kesimlere fırsat eşitliği sunmayı, sosyoekonomik hakları genişletmeyi ve toplumsal refahı artırmayı amaçlamaktadır (Karagöl & İpek, 2019: 92-93). Devlet böylece, vergilendirme politikaları, transfer harcamaları, sosyal yardım ve hizmet uygulamaları gibi araçları kullanarak toplumun yüksek gelirli kesiminden düşük gelirli kesimine doğru bir kaynak aktarımı gerçekleştirmektedir.

Gelirin yeniden dağılımında eşitlik, ihtiyaç ve gelir hakkı gibi ilkeler esas alınmaktadır. Eşitlik ilkesi, gelir eşitsizliğinin servet eşitsizliğinden kaynaklandığını ve öncelikle bu eşitsizliğin giderilmesi gerektiğini öngörmektedir. İhtiyaç ilkesi, gelirin bireylerin ihtiyacına göre dağılması gerektiğini ve herkesin ihtiyaçlarını karşılayabileceği asgari bir gelire sahip olması gerektiğini savunmaktadır. Gelir hakkı ilkesi ise bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri, hastalık, yaşlılık, sakatlık gibi durumlarda gelir kaybına uğramamaları için herkesin yeterli bir gelire sahip olma hakkının bulunduğunu ifade etmektedir (Karagöl & İpek, 2019: 94). Devlet, sosyal adalet ilkeleri çerçevesinde uyguladığı yeniden dağıtım politikaları vasıtasıyla yoksulluğu ve gelir eşitsizliğini azaltmayı amaçlamaktadır.

Gelirin yeniden dağıtımını iki şekilde uygulanmaktadır. Birincisi, devletin kapitalist sistemin bölüşüm ilişkilerine doğrudan müdahale etmesi ve özel mülkiyet haklarını kısıtlayarak üretim araçlarının kamulaştırılması yoluyla kamu mülkiyetinin genişletilmesidir. İkincisi ise, devletin kamu geliri ve harcamalarını kullanarak mevcut gelir dağılımında dikey veya yatay gelir aktarımları gerçekleştirmesi ve gelir eşitsizliklerini azaltmaya çalışmasıdır (Karagöl & İpek, 2019: 93). Dikey yeniden dağılımda vergi sistemi, kamu harcamaları, asgari ücret ve fiyat kontrolleri gibi araçlar kullanılarak yüksek gelir gruplarından düşük gelir gruplarına doğru gelir aktarımı yapılmaktadır. Yatay yeniden dağılımda ise aynı gelir düzeyine sahip bireyler ve gruplar arasında gelir transferi gerçekleşmekte; çocuk yardımı, vergi indirim, sosyal güvenlik harcamaları gibi araçlar kullanılmaktadır. Yatay aktarımda genellikle çalışanlardan emeklilere ve işsizlere doğru, sağlıklı olanlardan hastalara doğru dolaylı bir aktarım gerçekleşmekte; bir tarafın prim ödemesi diğer tarafın ise transfer geliri elde etmesi söz konusu olmaktadır (Yüksek Arabacı, 2016: 189). Gelirin yeniden dağılımı politikaları doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki şekilde yürütülmektedir.

A) Dolaylı Politikalar: Gelirin toplum içinde adil bir şekilde yeniden dağılması amacıyla uygulanan dolaylı araçların vergi sistemi, kamu harcamaları, fiyat politikaları (Akbiyık, 2020: 156-157; Yüksek Arabacı, 2016: 189), servet ve mülkiyet politikaları olduğu (Karagöl & İpek, 2019: 94) belirtilmektedir. Dolaylı araçlar içerisinde ağırlıklı olarak vergi politikaları ve kamu harcamaları kullanılmaktadır.

1- Vergi sistemi: Servetin yeniden dağılımı politikalarının günümüzde uygulanma şansı olmadığı için devlet ekonomik büyüme sonucunda artan gelirin daha dengeli dağıtılmasına yönelik uygulamalara ağırlık vermektedir. Gelirin yeniden dağılımı politikalarında en çok kullanılan araçlar, “gelire göre artan oranlı vergi sistemi” ve “dolaysız vergiler” dir. Fakat günümüzde ülkeler için ekonomik büyüme, sermayenin güçlenmesi, üretim, yatırım ve ihracatta artış sağlanması gibi hedefler öncelikli olduğu ve bu tür gelir aktarımı araçlarının sermayeyi zayıflattığı gerekçesiyle bu araçların uygulanması esnetilmekte ve harcamalara yönelik dolaylı vergilere ağırlık verilmektedir (Koray, 2020: 304-305). Ancak yine de vergi sisteminde devlet üst gelir gruplarını gelir ve servet üzerinden alınan dolaysız vergiler yoluyla vergilendirmekte ve elde ettiği kaynakla çeşitli kamu harcamaları yaparak alt gelir gruplarına gelir transferi gerçekleştirmektedir (Yüksek Arabacı, 2016: 190). Vergilendirme politikasında ulaşılmak istenen amaç tam eşitliği sağlamak ise, devlet ortalama gelire göre tüm fazla kısımları vergilendirmekte ve elde edilen vergi gelirleri ortalama gelirin altında kalanlara transfer geliri olarak vermektedir. Eğer, devlet vergi politikasıyla tam eşitliği sağlamak değil de sadece gelir dağılımı

eşitsizliğini azaltmayı hedefliyorsa, yüksek gelire sahip olan vatandaşları daha yüksek vergi oranları ile vergilendirerek artan oranlı vergilendirme politikası uygulamaktadır. Öte taraftan piyasada bulunan tüm malların tek bir vergi oranıyla vergilendirilmesi farklı gelire sahip gruplar arasında gelir dağılımı eşitsizliğini azaltmayacağı belirtilmektedir. Bu anlamda yaygın ve zorunlu ihtiyaçlara yönelik malların düşük oranlı, lüks tüketim mallarının ise yüksek oranlı olarak vergilendirilmesi gelir dağılımındaki eşitsizliğin azaltılmasına katkı sağlayacağı ifade edilmektedir (Ersezer, 2006: 260). Dolayısıyla gerek doğrudan ve gerekse dolaylı vergilendirme politikalarının adil bir şekilde oluşturulması ve uygulanması gerekmektedir. Dar gelirlilerin üzerinde ağır bir yük olarak veya zenginlerin çıkarları doğrultusunda uygulanan bir vergi politikasının adil olmadığı ve sosyoekonomik eşitsizlikleri daha da artıracığı bilinmektedir. Gelir dağılımını dengeleyici aktarımların olmaması durumunda gelir eşitsizliği daha da artmakta ve toplumsal huzursuzluk ortaya çıkmaktadır.

2- Kamu Harcamaları: Kamu harcamalarında, devlet kamu hizmetlerini sunabilmek için piyasadaki mal ve hizmet satın almakta ve böylece istihdam ve milli gelir artışına katkı sağlamaktadır. Ayrıca satın aldığı mal ve hizmetlerden (sağlık, eğitim gibi) düşük gelirli grupların bedelsiz olarak faydalanması o gruptaki bireyler için gelir transferi niteliğinde olmaktadır (Karagöl & İpek, 2019: 96; Yüksek Arabacı, 2016:190). Bununla birlikte gelir dağılımı politikaları kapsamında ağırlıklı olarak toplumun hangi gelir gruplarına yönelik kamu harcaması yapılacağı büyük bir önem arz etmektedir. Eğer devletin kamu harcamaları gelir durumu açısından dezavantajlı kesimlere yönelik yapıyorsa bu tür araçların gelir dağılımı eşitsizliğini azaltıcı etki yapacağı, aksi takdirde gelir dağılımı eşitsizliğinin daha da derinleşeceği belirtilmektedir. Bu bağlamda, kamu harcamaları içerisinde yer alan eğitim ve sağlık harcamalarının ayrı bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir (Ersezer, 2006: 261). Eğitim ve sağlık eşitsizliklerini gidermek ve bu alanlarda fırsat eşitliğini sağlamak amacıyla yapılan kamu harcamaları ve yatırımları başarılı sonuçlar doğurduğu takdirde bireylerin sosyoekonomik statülerini iyileştirmesi, ileride daha iyi bir hayat sürmesi ve amaçlarını gerçekleştirmesi sağlanmış olacaktır. Sadece eğitim ve sağlık alanlarında değil, barınma gibi temel ihtiyaç alanlarına yapılacak kamu harcamaları da gelir eşitsizliğinin azaltılmasında etkili olmaktadır.

3- Fiyat Politikaları: Gelirin yeniden dağılımına yönelik kullanılan bir diğer araç fiyat politikalarıdır. Devlet fiyat politikaları aracılığıyla hem üreticileri hem de düşük gelirli tüketicileri korumaya çalışmaktadır. Devlet, üç şekilde fiyat politikası uygulamaktadır. Birincisi tarımsal ürünlerin kendisinin veya girdisinin fiyatlarına yönelik müdahaleyi içermektedir. Tarım sektörüne yönelik müdahaleler, fiyat sübvansiyonu, fiyat desteği ve tarımsal girdilere sübvansiyon olmak üzere üç şekilde gerçekleşmektedir. “Fiyat sübvansiyonu”, tarımsal ürünün piyasa fiyatının aşırı yükselmesi durumunda devletin fiyatı aşağıya çekerek aradaki farkı üreticiye vermesi, “fiyat desteği” tarımsal ürünün piyasa fiyatının aşırı düşük olması durumunda devletin ürünü üreticiden daha yüksek bir fiyat ile satın alması, “tarımsal girdi sübvansiyonu” ise, tarımsal üreticinin tohum, ilaç, gübre gibi üretim girdilerini satın alabilmesi için devletin bu girdilere yönelik sübvansiyon sağlaması şeklinde ifade edilmektedir. Bu müdahalelerin amacı hem tarımsal üretimi artırmak hem de gelir dağılımını düzenlemektir. İkinci fiyat politikası aracı, kamu iktisadi teşebbüslerinin mallarına yönelik fiyat politikasıdır. Devlet bizzat kamu kurumları vasıtasıyla piyasaya üretici olarak dahil olmakta ve ürettiği ürünün fiyatını düşük belirleyerek alt gelir grubunda olanlara destek olmaktadır. Üçüncü fiyat politikası aracı ise, devletin aşırı enflasyon durumlarında “fiyatların dondurulması”, “narh fiyat belirlenmesi” gibi uygulamalarla piyasa fiyatlarına müdahale etmesidir. Yine bu müdahale ile reel ücreti ve satın alma gücü azalan alt gelir grubunda olan birey ve ailelerin ekonomik olarak korunması amaçlanmaktadır. (Yüksek Arabacı, 2016: 190-191).

4- Servet ve Mülkiyet Politikaları: Servet ve mülkiyet politikalarında ise devlet gelir eşitsizliğinin kaynağı olan servet eşitsizliğine dolaylı olarak müdahale etmektedir. Miras yoluyla servetin devredilmesine kısıtlama getirilmesi veya miras hakkı üzerinden vergi alınması, toprak mülkiyetinde ortaya çıkan eşitsizliği azaltmak ve herkese üretim imkanı sağlamak amacıyla toprak reformunun yapılması gibi uygulamalar servet eşitsizliğini azaltmaya yönelik düzenlemeler olarak kabul edilmektedir (Karagöl & İpek, 2019: 95).

B) Doğrudan Politikalar: Devlet, kamu gelirleri ve harcamaları yoluyla bireylere pozitif veya negatif gelir transferleri gerçekleştirerek gelir dağılımına doğrudan müdahale etmektedir. Kamu harcamaları reel harcamalardan ve transfer harcamalarından oluşmaktadır. Devletin karşılıksız olarak yaptığı harcamalara transfer harcamaları; mal ve hizmet karşılığında ve efektif talebi etkilemek amacıyla

yaptığı harcamalara reel harcamalar denilmektedir (Karagöl & İpek, 2019: 96). Devletin sosyal amaçlı uyguladığı bu araçlar, düşük gelirli gruplara yönelik olup, genellikle düşük maaşlı çalışanlar, emekliler ve işsizler gibi dezavantajlı grupların gelirini artırmayı amaçlamaktadır (Koray, 2020: 304-305; Yüksek Arabacı, 2016:190). Devletin reel harcamaları dolaylı politikalar içerisinde yer alırken, transfer harcamaları doğrudan yeniden dağıtım politikaları içerisinde sınıflandırılmaktadır.

Transfer harcamaları ise pozitif ve negatif olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilmektedir. Nakdi transfer sağlayan hizmetler, nakdi olmayan yardımlar, belirli gruplara veya toplumun tamamına sunulan hizmetler ve düşük gelirli gruplar için yapılan kamu harcamaları pozitif transfer harcamaları kapsamına girmektedir. Sosyal transfer olarak da adlandırılan bu harcamalar geliri yeniden dağıtıcı özellikler taşımakta ve düşük gelirli grupları doğrudan etkilemektedir. Bireyleri risklere karşı korumayı amaçlayan bu harcamalara örnek olarak, sağlık hizmetleri için yapılan harcamalar, ısınma ihtiyacını karşılaması için yapılan sosyal yardımlar verilebilmektedir (Karagöl & İpek, 2019: 96).

Yüksek gelirli bireylerin gelirlerini azaltan ve düşük gelirli bireylerin gelirini arttıran harcamalara negatif transfer harcamaları denilmektedir. Düşük gelirli bireyler için sosyal hizmetler veya sosyal yardımlar sunmak amacıyla yüksek gelirli bireylerden alınan dolaylı ve dolaysız vergiler, sosyal sigorta primleri ve fonlar bu harcama kapsamında değerlendirilmektedir. Böylece ödeme gücüne bağlı olarak milli gelir dağılımında yeniden bir düzenleme yapılmış olmaktadır. Negatif transfer harcamaları kapsamında alınan gelir, tüketim veya yatırım üzerinden alınan vergilerin dolaylı veya dolaysız olması gelir dağılımı üzerinde farklı sonuçlar doğurmaktadır. Dolaylı vergilerin tüketim gibi ekonomik işlemler üzerinden alınması ve oransal olarak zengin ile fakir arasında fark gözetilmemesi düşük gelirli grupların olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır. Doğrudan vergilerin ise gelir ve servet üzerinden alınması sebebiyle gelir eşitsizliğinin düzeltilmesi açısından daha olumlu sonuçlar doğurduğu (Karagöl & İpek, 2019: 96-97) belirtilmektedir.

III.II. Sosyal Yardım ve Hizmetler

Devletin gelir dağılımını daha adil bir seviyeye getirmek ve yoksulluğu azaltmak amacıyla uyguladığı bir diğer politika aracı sosyal hizmet ve sosyal yardım uygulamalarıdır. Bu uygulamalar devletin eğitim, sağlık, konut gibi alanlarında kamu hizmeti sunması ve yardıma muhtaçlara sosyal yardım sağlaması şeklindedir. Böylece devlet gelirin yeniden bölüşümü ve eşitsizliklerin azaltılması yönünde önemli bir görev yerine getirmektedir. Bununla birlikte bu kapsamdaki hizmetlerin günümüz koşullarında daha çok çeşitlendiği ve daha önemli bir konuma geldiği kabul edilmektedir (Koray, 2020: 306). Sosyal yardım ve hizmet politikalarının uygulanmasında sosyal adaletin sağlanmasına yönelik ihtiyaç ilkesinin esas alındığı görülmektedir. Bununla birlikte gelir kayıplarının telafi edilmesi ve diğer bireylerin yaşam standartlarıyla eş değer kılınmaya çalışılması eşitlik ilkesinin de gözetildiğini göstermektedir.

a) Sosyal Yardımlar: Düşük gelir grubunda olan veya herhangi bir geliri olmayan muhtaç durumundaki bireyleri korumak, gelir dağılımını daha adil bir seviyeye ulaştırmak ve toplumsal dengeyi ve barışı sağlamak amacıyla devlet tarafından karşılıksız olarak yapılan ayni ve nakdi destekler sosyal yardımlar olarak ifade edilmektedir. Sosyal yardımların temel amacı yoksulluğa sebep olan gelir eşitsizliğini sosyal adaletin sağlandığı bir seviyeye indirmektir. Ayrıca bu yardımlar sosyal güvenlik sistemi dışında kalan muhtaç bireyleri de kapsamı açısından telafi edici bir özelliğe sahiptir (Karagöl & İpek, 2019: 98). Özellikle yoksulluğun önlenmesi için kullanılan bu yardım araçları genellikle belirli temel ihtiyaçların belirli bir zaman diliminde geçici olarak karşılanmasını sağlamaktadır. Yoksulluğu önleme politikalarının çok boyutlu olarak değerlendirilmesi ve hayatı ilgilendiren tüm yönleri kapsamı gerektiği hususu sosyal yardım araçlarını aşan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat sınırlı da olsa bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanması sosyal adaletin sağlanması açısından olumlu katkılar sağlamaktadır.

İşsizlik, sakatlık ve yaşlılık gibi dezavantajlı durumlarından dolayı muhtaç olan bireylere ve ailelerine hayatlarını devam ettirebilmeleri için devletin sosyal adaleti sağlamak amacıyla karşılıksız olarak sağladığı yardımlar sosyal yardımlar olarak (Eroğlu, Altaş, Turgut, Ulu, 2017: 337) ifade edilmektedir. Ayni ve nakdi destekler olarak sunulan sosyal yardımlar gelir dağılımı bakımından dezavantajlı olan ve toplumun diğer kesimlerine göre milli gelirden çok daha az pay alan veya hiç

almayan grupları kapsamaktadır. Dolayısıyla bu tür yardımlar gelir dağılımında ortaya çıkan eşitsizlikleri gidermeye yönelik sonuçlar doğurmakta ve sosyal barışın sağlanmasında etkili olmaktadır. Yapılan bu yardımlar sayesinde üst gelir gruplarından alt gelir gruplarına doğru dolaylı bir gelir transferinin söz konusu olduğu ve toplam refahta bir artış meydana getirdiği (Karagöl & İpek, 2019: 100-101) ifade edilmektedir.

Sosyal yardımlar, ihtiyaç sahibi yoksullara asgari seviyede koruma sağlayan devlet destekleridir. Kendi imkanlarıyla sosyal güvenlik sistemine dahil olamayan yaşlı, engelli, işsiz, yoksul ve göçmen gibi kişilerin sosyal yardımlar yoluyla sisteme entegre olması sağlanmaktadır. Bu anlamda sosyal yardımların vatandaşlığın bir gereği olarak yasal bir hak kabul edilmesi ve süreklilik arz etmesi gerekmektedir. Sosyal yardımlar, nitelik ve tutar bakımından ihtiyaca göre farklılık gösterse de genellikle nakdi destekleri içermektedir. Sosyal yardımların temel amacı, yardıma muhtaç kişinin sosyoekonomik açıdan koruma altına alınarak en kısa sürede geçimini sağlayabilecek yeterliliğe ulaşmasını sağlamaktır. Aynı zamanda sosyal yardımlar aracılığıyla yardıma muhtaç bireylerin ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal hayata uyum sağlaması amaçlanmaktadır (Akbıyık, 2020: 178-179). Bu anlamda sosyal yardımların genel amacı, bireyleri yardımlara bağımlı hale getirmek değil, hayat standartlarını yükseltebilecek ve topluma uyum sağlayabilecek yeterliliğe ulaşabilmesi için geçiş döneminde gerekli desteğin sağlanmasıdır. Bununla birlikte önlenemeyen çeşitli sebeplerden dolayı muhtaçlık durumu devamlı olan bireylere gerekli yardımların sürekli olarak sağlanması sosyal adalet açısından önem arz etmektedir.

Sosyal yardımlar birçok ana başlık altında sınıflandırılmaktadır. Bu yardımların aile yardımları, eğitim yardımları, sağlık yardımları, özel amaçlı yardımlar, yaşlı ve engelli yardımları olarak sınıflandırıldığı (Karagöl & İpek, 2019: 99-100) belirtilmektedir.

1. Aile yardımları; yiyecek yardımı, barınma ve sosyal konut yardımı, ısınma yardımı, dul yardımı, öksüz ve yetim yardımı, doğum yardımı, gazi ve şehit çocuğu yardımı, elektrik tüketimi yardımı gibi kalemlerden oluşmaktadır. Bütün bu kalemlerin niteliği ve seviyesi ailelerin gıda ve temel ihtiyaç malzemeleri ve insan onuruna yakışan hayat standartları göz önünde bulundurularak belirlenmelidir.
2. Eğitim yardımları; kırtasiye yardımı, ücretsiz ders kitabı yardımı, öğle yemeği yardımı, öğrenci taşıma, barınma ve iâşe yardımı, yurt yardımı gibi aynı ve nakdi birçok yardımı kapsamaktadır.
3. Sağlık yardımları; genel sağlık sigortası prim ve katılım payı ödemeleri, engellilere ve kronik hastalara yönelik sağlık yardımları, gebelik ve doğum yardımları gibi sağlık yönünden verilen desteklemeleri kapsamaktadır.
4. Engellilere ve yaşlılara yönelik sosyal yardımlar; yaşlılık aylığı, engelli aylığı, evde bakım hizmetleri ve engellilerin bakımıyla ilgilenen yakınlarına yönelik yardımlardan oluşmaktadır.
5. Özel amaçlı yardımlar; aşevi hizmetleri, afet ce acil durum yardımları, terör mağdurlarına yönelik yardımlar, mültecilere ve göçmenlere yönelik sosyal uyum, eğitim ve sağlık yardımları gibi aynı ve nakdi desteklerden oluşmaktadır.

Eğitim alanında yapılan sosyal yardımların sonuçları değerlendirildiğinde, bireylerin eğitim imkânının ve düzeyinin artırılması durumunda hem kısa hem de uzun dönemde beşeri sermayenin geliştiği, düşük gelirli grupların gelir düzeylerinin arttığı ve dolayısıyla bu durumun gelir dağılımına olumlu yansımalarla yoksulluğun azalmasını sağladığı belirtilmektedir. Yine sağlık, barınma, konut gibi hak temelli ihtiyaçlara yönelik yapılan sosyal yardımların, düşük gelirli bireylerin bu alanlar için yapacağı harcamalarının azalmasına ve reel olarak gelirlerinin artmasına yol açtığı ifade edilmektedir. Aynı şekilde aile yardımları engelli ve yaşlı bireyler için yapılan yardımlar ve özel amaçlı yardımlar kapsamındaki aynı ve nakdi desteklerin de gelir dağılımındaki eşitsizliği azaltma ve sosyal adaleti sağlama konusunda etkili olduğu (Karagöl & İpek, 2019: 102-104) belirtilmektedir.

b) Sosyal Hizmetler: Devletin sosyal hizmet kapsamında yürüttüğü araçlar yaşlı, çocuk, hasta ve engellilere yönelik uyguladığı sosyal hizmetlerdir. Bu kapsamda ihtiyaç sahibi birey ve ailelere kamusal hizmet çerçevesinde yardımlar sağlanmaktadır. Bu anlamda anne ve babası çalışan çocuklara yönelik bakım ve kreş hizmetleri, yaşlı, hasta ve engelliler için evlerine bakım hizmeti götürülmesi veya ayrı bakım evleri oluşturulması, evsizlere barınak sağlanması, engellilerin eğitimi ve topluma kazandırılması, ihtiyaç sahibi ailelere düzenli olarak yardımlar sağlanması gibi faaliyetler sosyal

hizmetler kapsamında değerlendirilmektedir. Bütün bu uygulamaların bireylere yasal sosyoekonomik hak olarak tanınmasının bir zorunluluk olduğu (Koray, 2020: 308) ifade edilmektedir. Parasal olarak değil mal ve hizmet yardımı şeklinde yürütülen sosyal hizmetler, bizzat kamu kurumlarının kendisi veya devlet tarafından finansal olarak desteklenen özel hizmet kuruluşları tarafından gerçekleştirilmektedir.

Sosyal hizmetler engelli, yaşlı, yoksul, göçmen, yardıma muhtaç kadın ve çocuklar, alkol ve uyuşturucu bağımlıları, hükümlü gibi toplumun zayıf kesimlerinin bakımı, değişimi ve gelişimi konularında devletin yardım ve hizmet programları sunmasıdır. Sosyal yardımlar genellikle nakdi destekleri kapsarken, sosyal hizmetler hizmet ağırlıklı uygulamalar olup finansmanı devlet tarafından karşılanmaktadır. Örneğin ihtiyaç sahibi kimselerin sağlık giderlerini karşılayan yeşil kart uygulaması, eğitim yardımları, kimsesiz yaşlı, engelli ve çocuklara yönelik bakım hizmetleri sosyal hizmet kapsamında değerlendirilmektedir. Yine bakıma muhtaç hasta ve yaşlı kimselere yönelik evde sağlık ve bakım hizmetleri, yemek, temizlik, tadilat, tamirat hizmetleri ve aynı yardımlar sosyal hizmetlerin kalemleri arasında yer almaktadır (Akbiyık, 2020: 179-180). 1980 sonrası neoliberal politikaların etkisiyle sosyal devlet anlayışı önemini yitirmiş olsa da bireysel ve toplumsal talepler doğrultusunda sosyal hizmetler alanları son dönemde oldukça genişlemiş ve hayat standartlarını yükselten unsurların desteklenme kapsamı çeşitlendirilmiştir.

III.III. Sosyal Güvenlik Politikaları

Sosyal güvenlik sistemi, hastalık, kaza, ölüm gibi çeşitli olumsuzluklar karşısında sosyoekonomik açıdan dezavantajlı konuma düşen bireylerin kayıplarını telafi etmek ve başkasına muhtaç olmasını önlemek amacıyla oluşturulmuş önemli bir sosyal koruma aracıdır. Gelirin yeniden dağıtımını sağlayarak sosyoekonomik eşitsizliklerin azaltılmasında, riskli durumlar karşısında yaşam standartlarının kötüleşmesinin önlenmesinde ve böylece sosyal adaletin sağlanmasında önemli bir işleve sahiptir. Dolayısıyla sosyal güvenlik sistemi devletin bireye, haklarına ve yaşam koşullarına önem vermesi anlamına gelmektedir.

Sosyal güvenlik kavramı, devletin çeşitli tedbirler olarak bireye ve ailesine geçim garantisi sunmasını ifade etmektedir. Bu anlamda sosyal güvenlik, bireyin hiç kimseye muhtaç olmadan yaşayabileceği yaşam ortamının sağlanmasını, bireyin kendi istek ve iradeleri dışında gerçekleşen tehlikeli durumların zararlarına karşı korunmasını veya zararın telafi edilmesini içermektedir. Bireyin herhangi bir zarara karşı korunması veya zarara uğradığında zararının telafi edilmesi bireyin geleceği hakkında kendini güvende hissetmesini sağlamaktadır. Diğer bir tanımlamada ise sosyal güvenlik kavramı hastalık, kaza, analık, malullük, yaşlılık, ölüm ve işsizlik gibi durumlarda gelirinin azalması veya giderlerinin artması risklerine karşı bireyin koruma altına alınması ve geçim garantisini sağlayacak gelir transferinin yapılması (Alper, 2016: 207-208) olarak ifade edilmektedir.

Sosyal güvenlik kavramı, bireylerin sosyoekonomik, fiziksel ve mesleki risklere karşı güvence altına almak anlamına gelmektedir. Onurlu bir yaşam için gerekli olan temel insan haklarından kabul edilen sosyal güvenlik bireyi sadece ekonomik olarak güvence altına almakla sınırlı kalmamakta, bireyin kişiliğinin geliştirilmesini de amaçlamaktadır. Dar anlamda sosyal güvenlik, çalışma hayatında hastalık, yaşlılık, kaza ve sakatlık gibi sebeplerle çalışma gücünü kaybeden bireylere sosyoekonomik güvence sağlarken, geniş anlamda sosyal güvenlik zayıf toplumsal grupları koruyarak sosyal adaleti sağlamayı amaçlamaktadır. Bu anlamda gelirin yeniden dağılımını gerçekleştirme aracı olarak kabul edilen sosyal güvenlik sistemi, ücretli çalışanların belirtilen sebeplerden dolayı gelirlerini kaybetmeleri durumunda devreye girerek gelirin devamlılığını sağlamakta ve gerek bireyi çalışma hayatına tekrar kazandıracak tedbirleri olarak gerekse gelir kaybını telafi edecek bir gelir desteği sağlayarak sosyoekonomik açıdan koruma altına almaktadır (Akbiyık, 2020: 175-176). Böylece sosyal güvenlik sistemi çeşitli uygulamalarıyla bireylerin yaşam standartlarının iyileştirilmesinde ve sosyoekonomik eşitsizliklerin giderilmesinde doğrudan olumlu katkılar sağlamaktadır.

Geçmişte sadece çalışanları sosyal risklere karşı korumayı amaçlayan sosyal güvenlik anlayışı, günümüzde kapsamı genişleyerek yoksullukla mücadeleyi de kapsayacak şekilde sosyal korumaya dönüşmüştür. Bu anlamda yoksulluğa sebep olacak her türlü durumun önlenmesi ve telafi edilmesi sosyal güvenlik kapsamında değerlendirilmektedir. Bununla birlikte gelir ve servet eşitsizliğinin çok fazla yaşandığı günümüzde sosyal güvenlik uygulamaları gelirin yeniden dağılımını sağlayan en önemli

araçlardan birisi haline gelmiştir. Çünkü sosyal güvenlik sistemi ayırım yapmadan toplumun tüm bireylerini kapsamakta ve bireyi hayatı boyunca koruma altına almaktadır. Bu öneminden dolayı sosyal güvenlik harcamaları kamu harcamaları içerisinde önemli bir paya sahip olmakla birlikte bu harcamaların milli gelire oranı da büyük bir düzeye ulaşmaktadır. Özetle, sosyal güvenlik sistemi faydalanan insan sayısı, topladığı primlerin ve yaptığı harcamaların büyüklüğü bakımından gelirin yeniden dağıtılmasını sağlayan araçlar arasında önemli bir konuma sahiptir (Alper, 2016: 208-210). Dolayısıyla sosyal güvenlik sistemi, sosyoekonomik eşitsizliklerin iki önemli kaynağı olan yoksulluk ve gelir dağılımı adaletsizliğine karşı uygulanan en önemli politikalar arasında yer almaktadır.

Sosyal güvenlik sistemi, çalışanların gelirlerinden belirli bir oranda prim kesintisi yaparak, hastalık, sakatlık, kaza ve emeklilik durumlarında belirli bir ödeme yapan bir sistemdir (Alper, 2016: 209). Sosyal güvenlik sistemi primli ve primsiz olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır. Primli sistemde, sosyal güvenlik hizmeti katılımının zorunlu olduğu sigortalar aracılığıyla sağlanmakta ve bu katılım sayesinde sosyoekonomik, fiziksel ve mesleki riskler eşitlenmektedir. Primli sistemin finansmanına devlet ve işveren katkı sağlamak ve böylece kendi kendine yeten bir yardım mekanizması oluşturulmaktadır. Devlet bu sistem aracılığıyla gelirin yeniden dağılımını sağlayarak toplumsal dengenin oluşturulmasını amaçlamaktadır. Primsiz sistem ise, devletin ihtiyaç sahiplerine yaptığı sosyal yardımları ve sosyal hizmetleri kapsamaktadır (Akbiyık, 2020: 176-178). Primli sosyal güvenlik sistemi genellikle hakkaniyet ilkesine dayanırken, primsiz sistem ihtiyaç ilkesi temelinde sosyal adaleti gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

Primli sistemde dokuz başlıktan oluşan sosyal sigorta türleri aşağıda sekiz maddede (Akbiyık, 2020: 177; Alper, 2016: 211-213; Koray, 2020: 328-330) belirtilmiştir.

1. Hastalık Sigortası: Çalışanın ve ailesinin hastalık durumunda tedavi ve bakım hizmetlerini karşılamakta ve aynı zamanda bu dönemde geçici iş göremezlik ödeneği ile çalışanın gelir kaybını önlemektedir. Bu kapsamda hekime muayene olma, yataklı sağlık kuruluşlarında tedavi hizmeti alma, ilaç ve iyileştirme araçları temini, evde bakım hizmetleri gibi hizmetlerin giderleri devlet tarafından karşılanmaktadır.
2. Analık Sigortası: Hamilelik, doğum ve sonraki dönemde çalışan annenin ve çocuğunun sağlık hizmetleri karşılanmakta ve bu dönemde doğum izni nedeniyle annenin yaşadığı gelir kaybı geçici iş göremezlik ödeneği ile telafi edilmektedir.
3. İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası: Çalışanın çalışma esnasında maruz kaldığı kaza ve hastalıkların tedavisi yapılmakta ve bu sebeple çalışılmayan dönem için gelir garantisi sağlanmaktadır. Eğer çalışan iş kazası veya meslek hastalığı sebebiyle vefat ederse ailesine ölüm geliri bağlanmaktadır.
4. Malullük Sigortası: Belirli bir süre sigorta primi yatan ve çalışma gücünü belirli bir oranda kaybederek sürekli sakatlık, hastalık, engellilik gibi durumlar yaşayan kişilerin gelir kaybını önleyen sigorta türüdür. Bu kapsamda aylık bağlanmakta, gerekli ise iyileştirme ve rehabilitasyon hizmetleri sunulmaktadır.
5. Yaşlılık Sigortası: Çalışanın yaşlılıktan dolayı çalışma yeterliliğini kaybetmesi sonucu ortaya çıkan gelir kaybı emeklilik maaşı verilerek telafi edilmektedir.
6. Ölüm Sigortası: Ölen sigortalı çalışanın bakmakla yükümlü ailesine geçimini temin edebilmesi için belirli bir gelirin bağlanmasını sağlayan sigorta türüdür. Bu kapsamda geride kalanlara dul ve yetim aylığı bağlanarak gelir güvencesi sağlanmaktadır. Ayrıca cenaze ödeneği de verilmektedir.
7. Aile Yardımları: Hane halkı nüfusunun fazla olmasından dolayı gelir yetersizliği yaşayan ailelere gelir desteği sağlanmaktadır. Bu yardımlarla ailenin yoksullaşmasına karşı tedbir alınmaktadır. Aile yardımları içerisinde, çocuk yardımları, aile gelirini destekleme yardımları, yoksulluk aylığı, konut yardımları, eğitim yardımları, emzirme yardımı, evlenme ödeneği gibi birçok uygulama yer almaktadır.
8. İşsizlik Sigortası: Kendi iradesi dışında işten çıkarılan kişilerin işsizlik döneminde yaşadığı gelir kaybı işsizlik ödeneği ile telafi edilmektedir. Bu uygulama istihdam politikaları içerisinde bulunan pasif istihdam programı kapsamında da yer almaktadır. İşsizlik sigortası, sosyal demokrat refah devleti modelinin uygulandığı İskandinav ülkelerinde istihdam politikaları kapsamında değerlendirilmektedir.

Günümüzde özellikle gelişmiş ülkelerde sosyal güvenlik sistemleri, kamu bütçesine yük olması ve buna rağmen uygulamalarında yetersiz ve kalitesiz olması yönünden eleştirilmektedir. Özellikle kamu kaynaklarının bu alanda verimli olarak kullanılmadığı ve israf edildiği dile getirilmektedir. Gelişmiş ülkelerde yaşam süresinin uzamasıyla yaşlı nüfusun artması, genç nüfusun yetersiz olması; gelişmekte olan ülkelerde ise kayıt-dışı istihdamın fazla olması ve bundan dolayı kamu bütçesinin kısıtlı olması sebebiyle yöneltilen eleştirilerin şiddeti artmaktadır. Gelişmiş ülkelerde gerek yaşlı nüfusun artmasıyla emeklilik maaşlarında gerekse ileri teknolojinin sağlık hizmetleri alanında kullanılmasıyla sağlık harcamalarında büyük artışlar yaşanmakta ve sosyal güvenlik sistemi giderleri kamu bütçesinde önemli bir ağırlığa ulaşmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde ise kayıt-dışı istihdamdan dolayı prim yatıran kişi sayısının düşük olması ve prim yatırıncıların aileleri de hesaba katıldığında sosyal güvenlik sisteminden faydalananların sayısının fazla olması gibi sebeplerden dolayı sosyal güvenlik için ayrılan kamu bütçesinin yetersiz hale geldiği (Koray, 2020: 332-334) belirtilmektedir. 1980 sonrası gelişmiş ülkelerde ekonomi politikaları verimlilik ve büyüme üzerine odaklanmış ve yeniden dağıtım politikaları geri plana atılmıştır. Refah devleti anlayışının aşınmasıyla sosyal güvenlik sistemini finanse etmeye yönelik vergilendirme politikaları ve transfer harcamaları verimlilik ve büyüme odaklı ekonomi politikaları üzerinde baskı oluşturduğu gerekçesiyle eski önemini kaybetmeye başlamıştır.

III.IV. Ücret Politikaları

Devletler, ücretlere ekonomik, toplumsal ve siyasal amaçlarla çeşitli müdahaleler gerçekleştirmektedir. Örneğin, enflasyon yükseldiğinde reel ücretleri aşağı çekerek, istihdam azaldığında ücret seviyesini düşürerek, çalışanları korumak amacıyla asgari ücret uygulaması ile devlet ücretlere müdahale etmektedir. Yine devletin, toplumsal taraflarla ücretlere dair işbirliği ve çerçeve anlaşmalar yapması, ücretlerin veya fiyatların belirli bir süre sabit tutulması, yüksek ücret alanlar için ücret artışlarının sınırlandırılması, düşük ücretler lehine düzenlemeler yapılması, yıllık ücretli izinlerin, ek yardımların ve sosyal yardımların askıya alınması gibi ücret alanına müdahaleleri söz konusu olmaktadır. Fakat günümüzde devletin ücretlere müdahale kapsamı giderek daralmış ve asgari ücret, eşit işe eşit ücret, ücret alacaklarının güvence altına alınması gibi uygulamalar dışında devletin bu alana dair hareket kabiliyeti piyasa koşullarına devredilmiştir (Işığışok, 2016: 172). Özellikle asgari ücret seviyesinin devlet tarafından atırılması durumunda işverenlerin işgücü maliyetlerinin artacağı, istihdamın azalacağı, ekonomik faaliyetlerin zayıflayacağı endişesi ortaya çıkmakta ve ücret seviyesinin belirlenmesi genellikle piyasa aktörlerinin inisiyatifine bırakılmaktadır.

Devletler, çeşitli sebeplerden dolayı ücretlere müdahale etmek zorunda kalmaktadır. Bu sebepler istihdamı artırmak, fiyat istikrarını sağlamak, ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek ve gelir dağılımını düzenlemek gibi ekonomik sebepler; toplumsal dengeyi, toplumsal huzur ve barışı sağlamak gibi sosyal sebepler; son olarak ekonomik ve sosyal dengenin sağlanması yoluyla siyasal düzeni sağlamak gibi siyasal nedenlerdir. Devletler, belirtilen bu sebeplerle gerek zorlayıcı yollara başvurarak gerek ekonomik ve sosyal diyalog kurarak ve gerekse asgari ücret seviyesini belirleyerek piyasada oluşan ücretlere müdahale etmektedir (Akbiyık, 2020: 144-145). Ücret politikaları, ekonominin büyük çoğunluğunu oluşturan özel sektör için ekonomik faaliyet sonucu elde edilen karın işveren ve çalışan arasındaki paylaşımına müdahale niteliği taşımaktadır. Bu müdahalenin hem ekonominin genel gidişatına hem de toplumun genel dengesine zarar vermemesi ve sosyal adaleti sağlamaya yönelik olması gerekmektedir.

Ücretlerin saptanması, her ülkenin ekonomik, sosyal, hukuki yapı ve koşullarına göre farklılık göstermekle birlikte, genellikle ücretler çalışan, işveren ve temsilcileri arasında imzalanan bireysel ve toplu sözleşmeler aracılığıyla veya yasama ve yürütme organı tarafından veya hakem, özel kurullar, komisyonlar tarafından saptanmaktadır (Akbiyık, 2020: 143; Işığışok, 2016: 171). Günümüzde en çok başvurulan ücret politikası türü olan asgari ücret politikası hükümet, sendika ve özel sektör paydaşlarının katılımıyla gerçekleştirilen toplu görüşmelerle yürütülmektedir.

Ücret kavramı hakkında genel olarak, “emeğin bir fiyatı”, “üretim emeği ile katılanların üretimden aldıkları pay”, “emek sahibine yapılan işin karşılığında işveren tarafından verilen ve miktarı önceden belirlenmiş bir ödeme” şeklinde tanımlamalar yapılmaktadır (Işığışok, 2016: 162-163). Ücret kavramının tanımlanması hukuki ve ekonomik açıdan yapılmakla birlikte, bu tanımlamaların artık insani

değerleri de taşınması gerektiği kabul edilmektedir. Böyle bir bakış açısı ücretin verime veya ihtiyaca göre belirlenmesi kabulünün yanında ona temel bir insan hakkı olarak yaklaşmayı da sağlamaktadır. Bu anlamda ücret, çalışanların aileleriyle birlikte yaşam standartlarının belirlenmesi konusunda temel bir işleve sahiptir. İşletme açısından bir maliyet niteliği taşıyan ücret, toplumsal açıdan milli gelirin dağılımını gösteren bir sosyal adalet ölçüsüdür (Akbiyık, 2020: 140). Bu bağlamda ücret hem çalışanın kendisinin hem de ailesinin ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde olmalı ve aile yardımı, çocuk yardımı gibi ek ödemeleri içerisinde barındırmalıdır. Hafta tatili, yıllık izin, eğitim uygulamaları, hastalık, doğum izni, iş kazası gibi durumlarda ücretten kesinti yapılmamalıdır. Bütün bu unsurlar göz önüne alındığında ücret kavramının “sosyal ücret” şeklinde değerlendirilmesinin daha uygun olacağı (Koray, 2020: 279) ifade edilmektedir. Bu anlamda satın alma gücü yüksek bir ücret seviyesinin belirlenmesi sosyoekonomik eşitsizliklerin azaltılmasında, hayat standartlarının yükseltilmesinde ve sosyal adaletin sağlanmasında önemli bir role sahip olmaktadır.

Çalışanların insanlık onuruna yaraşır bir hayat sürmesini sağlayacak asgari bir değeri ifade eden sosyal ücret düşüncesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmış olan asgari ücret uygulaması, çalışanın ve ailesinin gıda, giyim, barınma, sağlık, ulaşım ve kültür gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla taşınmaktadır (Akbiyık, 2020: 141-142). Asgari ücret ayrıca, düşük gelirli işçilerin daha iyi şartlarda yaşamasını sağlamak, zayıf pazarlık gücü dezavantajına sahip işçileri işverenlere karşı korumak ve ekonomik durgunluk dönemlerinde satın alma gücünün ve tüketim taleplerinin düşmesini engelleyerek ekonomik gelişmeyi teşvik etmek gibi amaçlar da taşınmaktadır (Işığışık, 2016: 165). Ücret seviyesinin değerlendirilmesini yapabilmek ve bireyin ücrete bağlı sosyoekonomik durumunu tespit edebilmek için reel (gerçek) ücret seviyesine bakmak ve ücretin nominal artışını değil enflasyon oranına göre reel artışını göz önünde bulundurmak gerekmektedir (Koray, 2020: 280). Dolayısıyla devlet, enflasyonu düşürmeye yönelik uyguladığı ekonomi politikalarıyla ücretlerin reel değerini ve satın alma gücünü korumaya çalışırken, asgari ücret politikasıyla sosyoekonomik eşitsizlikleri azaltmayı hedeflemektedir.

Devletlerin ücret politikaları, ağırlıklı olarak “asgari ücret” olmak üzere “eşit işe eşit ücret”, “ücret alacaklarının güvence altına alınması” gibi kısıtlı müdahale alanlarından oluşmaktadır. Devletin ücretlerin seviyelerine yönelik müdahalesi genellikle ücretin alt sınırının belirlenmesi şeklinde olmaktadır. Çalışanların çoğunluğunun asgari ücret karşılığında çalışması sebebiyle devletin asgari ücret politikası da bireylerin sosyal-ekonomik durumları açısından önem taşınmaktadır. Bu anlamda devlet ya her çalışan için geçerli olacak şekilde ya da sektörlere göre değişen düzeyde ödenecek en az ücreti yasal olarak belirlemektedir. Asgari ücret seviyesi, belirli zaman dilimlerinde ve enflasyon oranı çerçevesinde arttırılarak yeniden belirlenmektedir. Asgari ücret belirlenirken genellikle çalışanın ve ailesinin temel ihtiyaçları dikkate alınmaktadır (Koray, 2020: 281-282). Asgari ücret seviyesinin belirlenmesinde, çalışanların temel ihtiyaçlarının karşılanmasının yanında eşit işe eşit ücretin verilmesi suretiyle işverenlerin ücret rekabetinden çalışanların olumsuz etkilenmesini önlemek, gelir dağılımını daha adil bir seviyeye ulaştırmak ve ekonomik rekabetin dengeli işlenmesini sağlamak gibi amaçları da gözetilmektedir (Akbiyık, 2020: 148-149). Bununla birlikte ülkenin ekonomik konjonktürüne bağlı olarak işverenlerin işgücü maliyetleri de hesaba katılarak karar verilmektedir. Aksi durumda bu maliyetten kurtulmak için işten çıkarmaların yaşanması ve işsizliğin artması riski bulunmaktadır. Öte taraftan ülkenin toplam işgücü nüfusunun büyük bir çoğunluğunun asgari ücretle çalışması durumunda asgari ücret seviyeleri toplumsal huzurun ve sosyal adaletin sağlanması açısından büyük önem taşınmaktadır.

Asgari ücret, çalışanın ve ailesinin gıda, giyim, barınma, sağlık, ulaşım ve kültür gibi temel ihtiyaçlarının asgari düzeyde karşılanmasına yetecek kadar belirlenen ücret seviyesidir. Bu anlamda asgari ücret seviyesi çalışanın hem fiziksel ihtiyaçlarını hem de sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak yeterliliğe sahip olmaktadır. Bireysel ve toplu iş sözleşmeleriyle belirlenen ücretler yasal olarak geçerli olan asgari ücret seviyesinin altında olamaz. Asgari ücretin belirlenmesinde ücretin nominal değerinin değil reel değerinin, yani satın alma gücünün esas alınmasının ve aile büyüklüğünün, bölgesel ve sektörel farklılıkların, işin zorluk derecesinin dikkate alınmasının sosyal adaletin sağlanması açısından önem taşıdığı (Akbiyık, 2020: 147-149) ifade edilmektedir. Dolayısıyla ücret seviyesinin yüksek olmasının yanında çalışma koşullarıyla da uyum olması sosyal adaletin hakkaniyet ilkesi açısından önemli görülmektedir.

Özellikle işçi sendikaları toplu iş görüşmeleri, toplu pazarlıklar ve grevler yoluyla üyelerine ücret artışları, çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve hayat standartlarının yükseltilmesi gibi sosyal adaletin sağlanmasına yönelik bazı sosyoekonomik haklar kazandırmaktadır. Kazanılan hakların niteliği ve etkisi, ülkelerin gelişmişlik düzeyine ve sendikalaşma faaliyetlerinin mevzuattaki ve uygulamadaki konumuna göre farklılık göstermektedir (Tokol, 2016: 88). Buna karşılık sosyal politikaların oluşturulmasında işveren sendikalarının rolünün nispeten daha sınırlı olduğu (Tokol, 2016: 99) belirtilmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tek bir nedene bağlı olmayan yoksulluk, birçok karmaşık unsurun kombinasyonu şeklinde ortaya çıkmaktadır. Son dönemde küresel ölçekte zenginliğin aşırı derecede artmış olmasına rağmen yoksulluğun da dikkat çekici bir şekilde yaygınlaşması bu sorunun asıl nedeninin üretim veya kaynak yetersizliği değil, bölüşüm ve dağıtım dengesizliği olduğunu göstermektedir. Yoksulluğun artarak devam etmesinde 1980'lerin başından itibaren uygulanan küresel kapitalist süreç ve neoliberal politikalar ve bunun neticesinde ortaya çıkan gelir dağılımının bozulması, işsizliğin kalıcı olarak artması ve kamu hizmetlerine yönelik harcamaların kısıtlanmasının etkili olduğu belirtilmektedir. Yoksulluğun nedenlerine ilişkin açıklamalar incelendiğinde, bireysel, toplumsal, ekonomik, siyasi, çevresel ve kültürel birçok faktörün bireyleri yoksullaştırdığı görülmektedir. Dolayısıyla yoksulluk sorununun sadece ekonomi politikalarıyla çözülmesinin mümkün olmadığı ve multidisipliner bir yaklaşımla çok boyutlu yoksulluk politikalarının oluşturulması gerektiği anlaşılmaktadır.

Yoksullukta olduğu gibi gelir dağılımı eşitsizliğinin artmasında da birçok faktör etkili olmaktadır. Bu kapsamda servet ve ücret farklılıkları, nüfusun aşırı artması ve yoğun göç olgusunun yaşanması, yüksek işsizlik oranı, yüksek enflasyon, ülkenin gelişmişlik düzeyi, iş gücü piyasasını koruyan kuralların esnetilmesi, teknolojik gelişmeler, küreselleşme, ekonomik krizler gibi faktörler belirtilmektedir. Özellikle 1980'li yıllarda etkisini göstermeye başlayan küreselleşme ve neo-liberal politikaların serbest piyasa koşullarını olumsuz etkileyerek ekonomik, sosyal ve siyasi krizlere yol açtığı, küresel ve ülkesel gelir dağılımı eşitsizliğini daha çok derinleştirdiği belirtilmektedir. Bununla birlikte küreselleşme süreci ve neoliberal politikaların refah devleti anlayışını ve devletin piyasaya sosyal adalet amaçlı müdahale kapasitesini olumsuz etkilediği, sosyal adaletin sağlanması amacını taşıyan yoksulluğu önleme ve gelir dağılımı politikalarının zayıfladığı belirtilmektedir.

Gelişmiş ülkelerin, yaşadıkları ekonomik krizden çıkabilmek için 1980 yılı sonrası küreselleşme ve neoliberal politikalar doğrultusunda ekonomik verimlilik ve ekonomik büyüme hedeflerine odaklandığı ve yeniden dağıtım politikalarını ikinci plana attığı ifade edilmektedir. Dolayısıyla bu durumun ekonomik büyüme ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle ortaya çıkan zenginliğin adaletsiz dağılmasına sebep olduğu belirtilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin ise bu süreçten daha fazla etkilendiği belirtilmektedir. Bu anlamda geçmişten gelen dezavantajlı konumların daha da kötüleşerek aradaki eşitsizliğin artması, kırılgan ekonomilerin yaşanan krizlerden daha çok etkilenmesi, teknolojik gelişmelerin yakalanamaması, işgücü piyasasında aksaklıklar yaşanması gibi durumlar gelişmekte olan ülkelerin küreselleşme ve neoliberal politikaların sunduğu avantajlardan yararlanamamasına, hatta daha çok dezavantajlı konuma gelmesine yol açmaktadır. Süreç olarak başlangıçta ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesi, sonrasında ise hayat standartlarını yükseltecek paylaşımcı refah politikalarının devreye girmesi gerektiği düşünüldüğünde, bu süreç neticesinde gelişmekte olan ülkeler açısından gelir dağılımı adaletsizlerinin yaşanması kaçınılmaz olmaktadır.

Gerek gelir dağılımındaki adaletsizliklerinin gerekse yoksulluk problemlerinin azaltılabilmesi için sosyal adalet anlayışı gereği hareket edilerek güçlü sosyal adalet politikalarının uygulanması gerekmektedir. Sosyal adaletin sağlanması için devletin, gelir dağılımını daha adil bir seviyeye getirmek ve yoksulluğu azaltmak amacıyla yeniden dağıtımına yönelik vergi politikaları ve sosyal transfer harcamaları gerçekleştirmesi gerekmekte ve eğitim, sağlık, konut gibi alanlarda hizmet ve yardımlara ihtiyaç duyan dezavantajlı kişilere aynı ve nakdi sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler sunması önem arz etmektedir. Yardıma muhtaç bireylerin sosyoekonomik açıdan koruma altına alınarak en kısa sürede geçimini sağlayabilecek yeterliliğe ulaşmasının sağlanması ve aynı zamanda

ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal hayata uyum sağlamasının desteklenmesi amacıyla engelli, yaşlı, yoksul, göçmen, yardıma muhtaç kadın ve çocuklar gibi toplumun zayıf kesimlerine yönelik sunulan sosyal yardım ve hizmetlerin kalitesinin ve yeterliliğinin artırılması gerektiği düşünülmektedir.

Yoksulluğun, gelir ve servet eşitsizliğinin çok derin yaşandığı günümüzde sosyal güvenlik sistemi, gelirin yeniden dağılımını sağlayarak bu sorunları en aza indirmeyi amaçlamaktadır. Sosyal güvenlik sistemi, hastalık, kaza, ölüm gibi çeşitli olumsuzluklar karşısında sosyoekonomik açıdan dezavantajlı konuma düşen bireylerin kayıplarını telafi etmek ve başkasına muhtaç olmasını önlemek amacıyla oluşturulmuş önemli bir sosyal koruma aracıdır. Sosyal güvenlik sisteminin, gelirin yeniden dağıtımını sağlayarak sosyoekonomik eşitsizliklerin azaltılmasında, riskli durumlar karşısında yaşam standartlarının kötüleşmesinin önlenmesinde ve böylece sosyal adaletin sağlanmasında önemli bir işleve sahip olması sebebiyle devletlerin önem vermesi gereken bir politika alanı olmaktadır. Dolayısıyla devletin gelişmiş bir sosyal güvenlik sistemine sahip olması bireylere, haklara ve yaşam koşullarına önem vermesi anlamına gelmektedir.

Günümüzde özellikle gelişmiş ülkelerde sosyal güvenlik sistemleri, yaşlı nüfusunun fazla olmasından dolayı emeklilik maaşlarının büyük bir yük oluşturduğu, gelişmiş teknolojilerin sağlık hizmetleri alanında kullanılmasının kamu giderlerini artırdığı ve uygulamaların yetersiz ve kalitesiz olduğu yönünde eleştirilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ise kayıt-dışı istihdamın fazla olmasından kaynaklı prim ödemelerinin düşük ve faydalanan kişi sayısının fazla olması sebebiyle kamu bütçesini yetersiz hale getirdiği ifade edilmektedir. Sonuç olarak, kamu kaynaklarının yetersizliğinin devletleri sosyal güvenlik sisteminden taviz vermeye sevk ettiği görülmektedir. Kamu kaynaklarının yetersiz hale gelmesinde vergilendirme sisteminde görülen neoliberal reformların etkisinin büyük olduğu ve bu dönemde ekonomik büyüme ve verimliliğin öncelik kazanmasından dolayı sermaye sahiplerinden alınan vergi oranlarının düşürüldüğü veya vergi muafiyeti sağlandığı bilinmektedir. 1980 sonrasında sosyoekonomik eşitsizliklerin artışında en büyük rolü oynayan ekonomik büyüme önceliğinin sosyal adaletin sağlanması hedefiyle birlikte ele alınması gerekmektedir. Dolayısıyla sosyal güvenlik sistemine kaynak sağlayan vergilendirme sisteminin sosyal adaleti sağlayacak şekilde yeniden dağıtım işlevini tekrar kazanması gerekmektedir.

Ücret, sosyoekonomik yaşamı etkileyen ve çalışanların gelirini ve yaşam standartlarını belirleyen en önemli faktörlerden birisidir. Asgari ücret politikası, gelişmekte olan ülkelerde büyük bir öneme sahipken, geçmişte ihtiyaç duyulmayan ve asgari ücret düzeyinin toplu sözleşmelerle belirlendiği gelişmiş Avrupa ülkelerinde ekonomik kriz, işsizlik gibi ekonomik sorunların artmasından dolayı artık devletlerin uyguladığı bir politika haline gelmiştir. Gelişmiş ülkelerde 1980 öncesinde devletin koruyucu önlemleri ve toplu pazarlıkların etkisiyle ücret seviyesinin ve satın alma gücünün oldukça iyi konumda olduğu belirtilmekte, 1980 sonrasında ise küreselleşme ve neoliberal politikaların etkisiyle ücret düzeyleri ve satın alma gücünün düşmeye başladığı ve ücretin milli gelirden aldığı payın giderek azaldığı ifade edilmektedir. Bu dönemde ücretlerin iyileştirilmesine yönelik uygulanan politikaların şekillendirilmesinde etkin rol oynayan sendikal faaliyetlerin de zayıfladığı görülmektedir. Sendikalar, çalışanların ücretlerinin ve çalışma koşullarının iyileştirilmesinde önemli bir yeri olan sivil toplum kuruluşlarıdır. Dolayısıyla herhangi bir ideolojik ve siyasal çıkarın esiri olmadan toplumsal refahın artırılması hedefini taşıyan sendikaların gerek ücret politikalarında ve gerekse istihdam politikalarında etkin hale getirilmesinin sosyal adaletin sağlanmasında olumlu sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbakay, Z., & Barak, D. (2020). Yükselen piyasalarda ekonomik küreselleşme ve gelir eşitsizliği ilişkisi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 16(1), 17-34.
- Akbıyık, N. (2020). *Geçmişten günümüzde sosyal politika yaklaşımları*. Malatya: Bilsam Yayınları.
- Alper, Y. (2016). Sosyal güvenlik. A. Tokol & Y. Alper (Ed.), *Sosyal politika kitabı* içinde (s. 206-246). Bursa: Dora Basım Yayın.
- Çebi, S. S. (2012). *Sosyal Adalet*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Erkul, E., & Demir-Erkul, F. (2019). Neoliberal politika çerçevesinde Türkiye ve Şili'ye ilişkin gelir dağılımı ve yoksulluk istatistiklerinin incelenmesi. *Sosyoekonomi Dergisi*, 27 (39), 11-38.

- Eroğlu, N., Altaş, D., Turgut, Ü. N., & Ulu, M. İ. (2017). OECD ülkelerinde sosyal yardım harcamalarının gelir dağılımına etkisi: panel veri analizi. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 335-354.
- Ersezer, D. (2006). Gelir dağılımı politikası ve araçları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 255-268.
- Goedhart, T., Halberstadt, V., Kapteyn, A., & Van Praag, B. (1977). The poverty line: concept and measurement. *The Journal of Human Resources*, 12(4), 503-520.
- Gordon, D. (2006). The concept and measurement of poverty. In C. Pantazis, D. Gordon & R. Levitas (Eds.), *Poverty and social exclusion in Britain* (pp. 29-70). Bristol: Policy Press.
- Işığışık, (2016). Ücret. A. Tokol & Y. Alper (Ed.), *Sosyal politika kitabı* içinde (s. 162-177). Bursa: Dora Basım Yayın.
- Karagöl, E. T. & İpek, E. (2019). Gelir dağılımı ve sosyal yardımlar. E. T. Karagöl & A. Develi (Ed.), *Sosyal politika: Teori, politika ve uygulamalar kitabı* içinde (s. 75-108). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Karagöl, E. T. & Koca, D. (2019). Yoksullukla mücadelede sosyal yardımlar ve hedefleme mekanizmaları. E. T. Karagöl & A. Develi (Ed.), *Sosyal politika: Teori, politika ve uygulamalar kitabı* içinde (s. 109-130). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Koray, M. (2020). *Sosyal politika*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kwok, J. K. F. (2013). Social justice for marginalized and disadvantaged groups: Issues and challenges for social policies in Asia. In Colby, I., Dulmus, CN & Sowers, KM, (Eds). *Social work and social policy: advancing the principles of economics and social justice* (pp. 93-115). New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Laderchi, C. R., Saith, R., & Stewart, F. (2003). Does it matter that we do not agree on the definition of poverty? A comparison of four approaches. *Oxford development studies*, 31(3), 243-274.
- Minogue, K. (1998). Social justice in theory and practice. In D. Boucher & P. Kelly (Eds.), *Perspectives on Social Justice* (pp. 255-267). London: Routledge.
- Öztürk, M., & Çetin, B. I. (2009). Dünyada ve Türkiye'de yoksulluk ve kadınlar. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 4(16), 2661-2698.
- Sunstein, C. R. (1997). *Free markets and social justice*. Oxford: Oxford University Press.
- Temiz, H. E. (2008). Dünyada kronik yoksulluk ve önleme stratejileri. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 17(2), 61-100.
- Tokol, A. (2016). Sosyal politikanın tarafları. A. Tokol, Y. Alper (Ed.). *Sosyal politika kitabı* içinde (s. 79-120). Bursa: Dora Basım Yayın.
- Wagle, U. (2002). Rethinking poverty: definition and measurement. *International Social Science Journal*, 54(171), 155-165.
- Watts, L., & Hodgson, D. (2019). *Social justice theory and practice for social work*. Singapore: Springer.
- Yüksek Arabacı, R. (2016). Gelir dağılımı ve yoksulluk. A. Tokol & Y. Alper (Ed.), *Sosyal politika kitabı* içinde (s. 178-205). Bursa: Dora Basım Yayın.

Etik Beyanı : Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde ÖHÜİİBF Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazar(lar)ına aittir.

Bu çalışmada kullanılan veriler, herkesin kullanımına açık şekilde paylaşıldığından ve etik kurul izni gerektiren araştırmalar içerisinde bulunmadığından etik kurul izni alınmamıştır

Teşekkür : Yayın sürecinde katkısı olan hakemlere ve editör kuruluna teşekkür ederiz.

Ethics Statement : The authors declare that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In case of detection of a contrary situation, ÖHÜİİBF Journal does not have any responsibility and all responsibility belongs to the author (s) of the study.

Since the data used in this study is shared publicly and does not include research requiring ethics committee approval, ethics committee approval has not been obtained.

Acknowledgement : We thank the referees and editorial board who contributed to the publishing process.
